

Colecție coordonată de prof. dr. Dan Grigoiescu
Coperta și grafica: Anamaria Smigelschi

EPOPEEA
LUI GHILGAMEȘ
în românește de
VIRGINIA ȘERBANESCU
și **AL. DIMA**

EDITURA MONDERO București, 1996

© Editura Mondero, 1996 ISBN 973-97034-8-8

CUVÂNT ÎNAINTE

Cu peste un mileniu și jumătate înainte de a fi fost create poemele homerice, pe vremea când apele Tigrului și Eufratului nu se împreunaseră încă - pentru ca într-o singură albie, cea a Shat-El-Arab-ului, să se verse în Golful Persic - în Mesopotamia, «țara dintre cele două fluvii», scribii scrijeleau pe plăci de cărămidă arsă, în ciudata lor scriere cuneiformă, cea dintâi epopee a lumii.

Mai veche decât Iliada și Odiseea, mai veche decât Biblia, epopeea care cântă vitejiile și suferințele lui Ghilgameș, legendarul rege al Urukului, avea să-și ia locul de cinste - orânduită în douăsprezece tablete numerotate cu grijă - în faimoasa bibliotecă a regelui asirian Assurbanipal, la Ninive, în cel dintâi veac înaintea erei noastre. Ea constituia pentru Asia Occidentală ceea ce aveau să fie poemele homerice pentru Grecia celui dintâi mileniu înaintea erei noastre și, de pildă, Cântecul lui Roland pentru Franța celui de-al XII-lea secol: glorificarea unui erou, chintesență a bravurii poporului său.

Poemul nu-și datorește însă valoarea universală numai vechimii, ci mai cu seamă deosebitelor sale merite care privesc deopotrivă calitatea și caracterul operei. Amestec de întâmplări minunate, de multe ori

dramatice, cu profunde învățături morale, el ne înfățișează pe cel dintâi erou tragic al tuturor timpurilor. Este, desigur, aceasta una din explicațiile faptului că o poveste ale cărei izvoare se pierd în negura celui de-al treilea mileniu înaintea erei noastre are atât farmec și atâta prospețime, încât să poată fi citită - cu susținut interes - până în zilele noastre, adică aproape cinci mii de ani după epoca creării ei.

Puternice și neclintite au trecut dincolo de vreme - înfruntându-i istoria cu trufia trăinicieii lor - piramidele Egiptului, dar ele erau durate în piatră și meșteșugit înfipte în scoarța pământului. Care să fie taina neasemuitei vrăji ce a hărăzit atât freamăt de viață cântecului făurit cui aproape cinci mii de ani în urmă, pentru a fi străbătut până la noi, păstrându-șil neatinsă frumusețea?

Iată ce ne vom strădui să pătrundem și să lămurim, răscolind: adâncurile istoriei ca și pe cele ale literaturii, așa cum arheologii au răzbătut prin negura ce-nvăluia începuturile civilizației omenești, săpând și răscolind" ascunsele straturi ale pământului. însemnatele descoperiri scoase la iveală dej săpăturile întreprinse în Egipt la începutul veacului trecut au incitat setea de cunoaștere a savanților, care și-au îndreptat privirile și spre răsărit. La fel cu hieroglifele, a căror cheie fusese găsită mai înainte, descifrarea scrierii cuneiforme putea da la iveală comori de frumuseți nebănuite, așa cum s-a și întâmplat.

Savanți din Franța, Anglia, America, Germania și Uniunea Sovietică - cităm pe Francois Thureau-Dangin, Lebn Legrain, H. Radau, Anton Deimel,, Edward Chiera, Arno Poebel, Stephen Langdon, G. Smith, L. W. King, Thorkild Jacobsen, Adam Falkenstein, Henri de Genouillac, Benno Landsberger, Gadd, S. N. Krammer, I. M. Diakonov, V. V. Struve, I. A. Tiumentev - au pornit să caute și să studieze rămășițele vechii și însemnatei civilizații asiro-babiloniene, din fertila câmpie ce se întinde între Tigru și Eufrat. Săpăturile de pe locurile unde se ridica odinioară cetatea Ninive, ultima capitală a Asiriei, cele de la Khorsabad, de pe colina de la Kuyundjick, Nippur și tell-ul (valul de pământ) de la Boghaz-Keui, în Asia Mică, pe locul vechii capitale hittite, au scos la lumină tablete și frânturi ale feluritelor versiuni ale poemului lui Ghilgameș.

Din diversele poeme și balade scrise în dialectele și graiurile mozaicului de popoare ce s-au perindat în Mesopotamia - sumerieni, akkadieni, hititiți, hurriți, elamiți și cananeeni - s-a încheat opera cea mai de seamă a geniului semitic, pe care o constituie, fără îndoială, «Epopeea lui Ghilgameș».

Prin vigoarea și autenticitatea eternului omenesc pe care-l oglindește, ea este pe drept cuvânt una dintre primele capodopere ale literaturii universale.

Lucrarea nu e lipsită deloc de un cert substrat istoric, cu tot nimbul legendar ce-o înconjoară. Ea reflectă interesanta epocă de tranziție de la orânduirea comunei primitive la cea sclavagistă, epocă ce s-a

desfășurat în tot cursul mileniilor IV și III î.e.n. în Egipt și Mesopotamia, când a început procesul de diferențiere socială prin dezvoltarea forțelor de producție. E o perioadă în care se tinde hotărât către noile relații, sclavagiste, în timp ce mai stăruie, destul de puternice, și vechile relații. E, în același timp, epoca în care viața culturală începe a se dezvolta mai viu, în istorie apărând - penam prima dată - scrierea ca mijloc de comunicare, pe bază pictografică, evoluând apoi spre cea ideografică.

Epopeea lui Ghilgameș oglindește cu fidelitate tocmai perioada de care vorbim, deși nu într-un mod limpede, dată fiind tendința ei general-fantastică. Ghilgameș însuși e un rege care a trăit efectiv, cetatea Urukului în care se desfășoară acțiunea a existat realmente, căci zidurile i-au fost dezgropate de sub cele ale orașului Warka de astăzi, tot așa după cum relațiile sociale pe care le întâlnim în epopee sunt cele ale momentului istoric mai sus pomenit.

Lucrarea ni-l reprezintă pe Ghilgameș ca rege. Deși încă legat de obștea din care a purces și ale cărei sfaturi, prin Adunarea Bătrânilor, le mai primește - ceea ce indică stadiul patriarhal al orânduirii sclavagiste a timpului - Ghilgameș s-a diferențiat prin forță, vitejie și înțelepciune, așa cum ni se spune în epopee, și a ajuns să se impună, până la tiranie, semenilor săi. El îi silește să construiască zidurile cetății, îi trezește când vrea «în sunetul tobei», «îi chinuie fără încetare», «îngrămădește asupra lor corvezi», «întinde mreji pentru a prinde

oamenii» trebuincioși nevoilor sale și ale Cetății, și-și alege fete, femei și neveste după bunul său plac, căci Ghilgameș «ține în mâinile sale întreaga putere a Urukului» și zeii «i-au hărăzit să domnească asupra popoarelor». Ne aflăm, așadar, la începuturile asupririi sociale și bieții oameni, pe cale de a deveni robi, nu văd altă scăpare decât să înalțe rugăciuni către zei, așteptând ocrotirea lor.

Epopoea cuprinde, prin urmare, neîndoioase informații documentare cu privire la epoca respectivă, desigur în limitele genului literar pe care-l reprezintă.

Din cele 3.600 de versuri pe care trebuie să le fi avut în forma Primitivă, nu ne-a mai rămas decât abia jumătate. Opera babiloniană s-a uifiripat din vechi poeme și balade sumeriene, dintre care până la noi au mai ajuns șase, și anume: «Ghilgameș și Țara celor vii», «Ghilgameș și Taurul Ceresc», «Potopul», «Moartea lui Ghilgameș», «Ghilgameș și Agga din Kiș și «Ghilgameș, Enkidu și Infernul».

Cine să fi fost necunoscutul poet babilonian care a cules cântecele acestea, le-a prelucrat și, frământându-le cu propria sa imaginație, le-a dat chipul epopeii ce-a fost găsită în biblioteca lui Assurbanipal? Iată ce nu vom ști probabil niciodată, căci asemeni multor dintre cei care au dăltui nemuritoarele frumuseți ale antichității, el nu și-a semnat opera.

Din mănunchiul de tablete care fac din această epopee un tot încheșat cea de-a douăsprezecea are un caracter distinct. S-a stabilit, aproape certitudine, că ea

reprezintă traducerea textuală a celei de a doua părți poemului «Ghilgameș, Enkidu și Infernul». Traducerea din 1961 a dlui Re: Labat - profesor la College de France - a cărei transpunere alcătuiește volumul de față, exclude această din urmă tabletă. Am găsit totuși necesar s-c înfățișăm cititorilor români și pe aceasta - după traducerea franceză a tablete a douăsprezecea ce aparține ediției din 1939 a dlui G. Contenau, conserva al Muzeului Luvru din Paris, specialist în cercetarea literaturii asiriene.

Pentru a pătrunde culoarea locală, pentru a ne situa în atmosfera în care s-au desfășurat pățaniile eroului din opera de care ne ocupăm, trebuie să cunoaștem mai întâi decorul în care se petrece acțiunea epopeii.

De sub temeliiile actualului oraș Warka, au răsărit vestigiile vechii cetăți a Urukului, așezată la răsăritul albiei de astăzi a Eufratului, pe drumul vechiului canal Satt-en-Nil, cam la 220 km sud-est de Bagdad.

Asemeni tuturor celorlalte cetăți zidite de sumerieni, Urukul - pentru a nu cădea pradă revărsărilor Eufratului - era clădit pe o ridicătură de teren, alcătuită de-a lungul vremii din straturile de cărămidă fărâmițată, provenite din ruinele clădirilor supuse acțiunii timpului. într-adevăr, din pricina naturii aluvionare a terenului, sumerienii - în lipsa pietrei - erau siliți să construiască numai din cărămidă arsă la soare, care în scurtă vreme ajungea pulbere, fie din pricina umezelii iernii, fie din cea a arșiței verii. în felul acesta, veac după veac, aceste ridicături artificiale s-au înălțat simțitor.

În zilele noastre, vechea cetate a Urukului ne apare ca un cerc imperfect cu o circumferință de 8 km și jumătate, alcătuit din zidul de pământ de odinioară, dărâmat într-un povârniș care mai are încă pe alocuri 12 m înălțime. Se mai văd ruinele turnului cu etaje - ziggurat - de pe lângă ceea ce j a fost odată un templu, ruine ce au acum o înălțime de 35 m. Săpăturile care au ajuns până la cele mai adânci straturi au scos la iveală urmele unor civilizații succesive: cea mai veche, numită El-Obcid, caracterizată prin ceramică pictată, ornamentații de ordin religios și trecerea de la uneltele de piatră la cele de aramă; apoi perioada Ur-Uruk, în care ceramica pictată e înlocuită cu una netezită, purtând uneori și scrijelituri, și în care apar: scrierea cuneiformă, construcții și o seamă de opere de artă; scrierea e doar imitația obiectelor (pictografia), în arhitectură apar coloane din cărămizi nearse și jumătăți de coloană ornamentate cu cuie de pământ ars cu capete colorate, iar sigiliile și pecetele cilindrice au reprezentate personaje, scene pastorale și tot felul de animale. Urmează perioada numită Djemdet-Nasr în care reapare ceramica pictată, chiar policromă. Cu 3.000 de ani î.e.n. începe epoca dinastică veche, căreia îi aparțin mormintele regale din Ur și monumentele primei dinastii din Ur. Domnia lui Ghilgameș poate fi situată pe timpul uneia dintre aceste dinastii care au domnit în Mesopotamia-de-Jos.

Cam pe la jumătatea mileniului al III-lea, Urukul devine o cetate înfloritoare. În jurul lui, pământul

cultivat se întinde atât de departe cât au putut să pătrundă apa prin irigații și nămolul râului în uscăciunea nisipului. Prin mlaștini mișună peștii, păsările și fiarele sălbătice, printre trestiiile uriașe se strecoară bărcile de papură. Grădinile sunt pline de orz, ceapă și mai ales de nenumărați curmali. Mulțime de pășuni adăpostesc turme de boi, capre și oi. Pretutendeni se văd cârduri de găște și rațe - acestea din urmă servesc de model artiștilor mesopotamieni - iar porumbeii se plimbă nestingheriți prin piețele templelor. Cam în acele timpuri, printre prăzile aduse de regele Tutmes I al Egiptului din expedițiile sale din Diria se numără și găina, care era numită «pasărea-care-ouă-un-ou-pe-zi». Prin tufișuri și trestii se ascund marile carnișiere: șacalul, leul, vulpea și pantera. Turmele de tauri sălbatici, de bouri, bizoni și bivoli, ba chiar și elefanții rătăcesc pe câmp. Șerpilor - aflați în mare cinste, căci sunt însemne ale zeilor pământului - șopârlele uriașe, norii de țânțari - de răul cărora bieții oameni se apără cu descântece - și în sfârșit vulturii întregesc tabloul vietăților familiare în acele vremuri locuitorilor cetății. Ne apropiem, în pas cu caravanele de catâri și măgari, de Poartă, partea cea mai originală a arhitecturii raesopotamiene. De aici începe forfota cetății. Aici vine lumea să afle vești, noutăți, bătrânii își țin aici sfatul, aici se judecă procesele. Dinaintea Marii Porți începe adevăratul freamăt al orașului. Intrăm în cetate: răscruci mari taie ulițele, casele - cele mai multe clădite din lemn de palmier - au ferestrele spre grădinile interioare, iar

acoperișurile sunt în terase sau în cupole. În inima orașului ne întâmpină silozurile de grâne și piața - un adevărat furnicar de oameni. Gravouri, aurii olari, țesători, vânzători de sandale și stofe, de băuturi fermentate și de ber de grăsimi, ulei de susan, pește și carne - se încaieră pentru mușterii care a multe ori rămân să caște gura și să ia aminte la povestitorii ce spun sau cânt minunatele isprăvi ale eroilor și zeilor, poeme printre care se numără și cel viteazului Ghilgameș. În centrul orașului se ridică marele templu Eanna, cu zigguratul alăturat, și palatele regelui. Pe lângă templu șerpuiește Calea Zeilor, pe care trec procesiunile în zilele marilor sărbători, când se aduc sacrificii zeilor. Mai târziu, în epoca Părților (sec. II și III î.e.n.), cetatea va fi năpădită de cavouri. Frumusețea darurilor depuse în aceste morminte, bogăția veșmintelor, giuvaierurilor, podoabelor de aur și pietre scumpe, a instrumentelor muzicale, au îngăduit să se reconstituie obiceiurile și credințele lumii de atunci - când luxul cel mai rafinat se împletea cu apucături sălbătice, ca de pildă sacrificarea, la moartea regelui, a tuturor celor ce făceau parte din curtea lui, pentru a-i ține de urât pe cea lume.

Peste un astfel de furnicar de oameni și animale care roiau în mândra cetate a Urukului, domnea, ca stăpân absolut - ne spune epopeea - regele Ghilgameș, identificat de altfel și în istorie. Fiu al zeiței Ninsun - preoteasă a zeului-soare Șamaș - și al unui spiriduș - amestec deci de om și zeitate - el este un primitiv în

adevăratul înțeles al cuvântului: iute la mânie, gata oricând de luptă, și plin de lăudăroșenie (se înfurie, de pildă, o dată, din senin, pe când călătorea în căutrea izvorului de viață veșnică, și sfarmă în țândări niște statui de piatră, a căror putere supranaturală călăuzea fără primejdii pe acei ce străbăteau apele morții). Și totuși, acest primitiv e înspăimântat de gândul morții și sufletul lui simplu cunoaște cumplita frământare a căutării nemuririi. Ghilgameș își dă seama de zădărnicia faimei pe care i-au adus-o minunatele **isprăvi** de vitejie ce le-a săvârșit și pleacă să cutreiere pământul pentru a găsi taina nemuririi.

Alături de Ghilgameș apare figura interesantă a lui Enkidu, care nu e o ființă omenească, ci o făptură creată de zei. Plămădit din lut, el capătă viață din răsuflarea zeiței Aruru. Crescut laolaltă cu fiarele sălbatice, are forța și toate instinctele unui animal - în vechile reprezentări, are capul încornorat, piept și mâini de om, iar restul trupului de taur - fiind în același timp plin de trufie și bântuit de spaime. Caracteristica personajului o constituie procesul manizării lui. Trecerea de la starea de animalitate la cea de umanitate se realizează prin intervenția elementului feminin. Femeia este cea care îi ascute inteligența și puterea percepere și, deși acum fiarele nu-l mai recunosc și fug de el, Enkidu învață repede cum să mănânce, să bea, să se spele și să se înveșmânte, dovedind că adaptabilitatea la civilizație este un fenomen normal și rapid. Ca om însă, va trebui

să plătească cu moartea îndrăzneala de a se fi măsurat cu divinitatea.

Un alt personaj al epopeii, uriașul Humbaba - denumit în unele texte și Huwawa - înfricoșătorul paznic al Pădurii Cedrilor, este de fapt personificarea duhului pădurii, ilustrând astfel unul din aspectele religiei animiste a sumerienilor. Fiindcă poetul subliniază apoi că «gura lui e însuși Focul» și «răsuflarea-i moarte aduce», putem să ne întrebăm dacă Humbaba nu e cumva chiar întruparea unui vulcan. Lăcașul său de taină rămâne necunoscut: el poate fi tot atât de bine, după presupunerile unor cercetători, Elamul, Libanul sau Cappadocia în Asia Mică. Și lui i se spune «divinul Humbaba» fiindcă unii vedeau în el un zeu, alții un demon. Nici un act de agresiune din partea sa nu vine să justifice spaima pe care o insuflă și nici motivul pentru care e provocat la luptă. Aceasta din urmă îmbracă mai degrabă un caracter simbolic, fiind o măsurare de puteri între omul pădurii - sălbaticul cu arme de piatră, și omul orașului - a cărui civilizație se mândrește cu folosirea armelor de fier și de aur. Groaza pe care o simt acei care locuiesc printre nisipuri și palmierii din pustiu față de nesfârșitul întuneric din inima pădurilor dese, să fie oare o explicație a faptului că Humbaba este «răul care nu-i este pe plac lui Șamaș», zeul-soare, stăpânul luminii? Humbaba este într-un fel îndepărtatul strămoș al zmeului din basmele noastre, al căpcăunului care trebuie nimicit de puterea eroului - întrupare a vitejiei și a binelui.

Uta-napištin, fiul lui Ubar-Tutu - cel din urmă rege dinaintea Potopului, care a domnit la Şuruppak - este adevăratul Noe babilonian. Uta-napištin, «Cel-Prea-înțelept», cum îl găsim numit uneori, trebuie să fi avut deosebite însușiri, de vreme ce zeul Ea a hotărât să facă din el singurul supraviețuitor al cataclismului ce avea să înece toată omenirea, și pe el l-a hărăzit sămânță din care să răsară lumea cea nouă, mai bună și mai frumoasă.

Printre asprele figuri bărbătești ale epopeii, iată că se ivesc și două chipuri de femei, ce vin să îmblânzească atmosfera de furtună și zăngănit de arme.³ Cea dintâi, hangița Siduri locuiește pe-ndepărtatul mal al mării. Se ocupă de comerțul cu vinuri - pentru care Siria era renumită în antichitate **vinuri** priticite în teasc de aur. E bogată și are casa ei. Siduri nu-i însă simplă crâșmăriță: înțelegând că se petrece ceva în sufletul răătăcitorului Ghilgameș, și știind multe despre cele pământești dar și despre cele veșnica îl sfătuiește să se bucure de viață cât trăiește. E de asemenea milostivi fiindcă neputând să înfrângă îndărătnicia eroului, îl ajută, dându-l în seami lui Urșanabi - corăbierul lui Uta-napištin. Poate de aceea unele texte numesc «divina Siduri».

* Curtezana este un personaj episodic al epopeii, este întruchiparea eternului feminin, al cărei farmec umanizează pornirile sălbatice ale bărbatului. Ea face parte dintr-o bizară castă a acelor vremi: aceea a prostituatelor în serviciul templelor, funcție socială

recunoscută și ocrotită în oarecare măsură de legi și pe care adesea o îndeplineau chiar fiicele de nobili. Tradiția vrea ca însăși fiica faraonului Keops să se fi prostituat, ca să strângă banii trebuincioși pentru ridicarea piramidei tatălui său.

Pe lângă toate aceste personaje centrale apar chipurile zeilor, ale un zeii mult mai accesibili decât vor fi aceia ai grecilor. Cosmogonia chaldeu ne învață că <<zeii au creat omenirea pentru ca să trăiască într-o casă care să l umple inimile de bucurie>>. Zeii sumerieni nu se mulțumesc numai să su amestece în treburile muritorilor, dar, parte din ei, stau chiar printre aceștia pe pământ, în templele ce le sunt închinat. Ea, Enlil, Șamaș, Nergal, de pildă, se sfătuiesc între ei, se ceartă, se bucură, iau partea unora dintre eroi sau sunt împotriva lor, sunt pătimiși, chiar nedreți și vicleni și nu lipsiți de slăbiciuni. O trăsătură interesantă și demnă de notat este reacția lor în urma Potopului. Ei l-au dezlănțuit, dar în fața furiei cu care s-au pornit apele, sa simt depășiți și se sperie.

Bună, înțeleaptă și atoateștiutoare, zeița Ninsun, mama lui Ghilgameș, tălmăcește visele și călăuzește cu grijă pașii celor doi viteji, cerând la nevoie sprijinul zeilor celor mari.

Una dintre cele mai importante divinități ale Panteonului mesopotamian este desigur zeița Iștar (înarma la sumerieni), figură de seamă a epopeii. Ea trăiește chiar în Uruk, în mărețul templu Eanna («Casa Cerului»). Zeiță a fertilității, a fecundității și a dragostei,

«doamnă a bățăliilor» și «stăpână a luptelor», Iștar este Venera ținuturilor asiatice. Puternică și răzbunătoare atunci când dragostea ei nu este împărțășită, ea nu se lasă până ce zeul Anu-tatăl nu va plăsmui Taurul ce trebuie să coboare pe pământ și să-l ucidă pe acel care a îndrăznit s-o înfrunte.

Taurul Ceresc este o altă făptură fabuloasă a epopeii, monstrul care nimicește totul în calea lui, e asemuior balaurului cu șapte capete din basmele noastre.

Sonoritatea însăși și plasticitatea sugerată de epitetele alăturate numelor tuturor acestor eroi contribuie, de asemenea, la caracterizarea lor.

Născută din eterna frământare a omului, stăpânit de teama morții, i dornic de a-i desluși înspăimântătoarea taină și de a găsi un mijloc să o biruie - descoperind astfel cheia ce deschide poarta nemuririi - acțiunea epopeii nu reușește să fie până la urmă decât o teribilă dovadă a zădărniceii acestei căutări.

Locuitorii Urukului, năpăstuiți de asuprirea despotică a lui Ghilgameș, au socotit, dimpreună cu zeii, că pentru îmblânzirea firii lui Ghilgameș nu se află decât un singur leac: prietenia, căci numai ea poate îndulci relațiile dintre oameni. Dar făptura menită să împlinească acest rol, făptura creată după chipul și asemănarea eroului principal, nu e la început decât un sălbatic. Ce-l va putea ajuta să ajungă la înțelegerea vieții, devenind asemenea celor ce au lepădat haina sălbăticiei? De bună seamă numai dragostea. Femeia,

chintesență a frumosului, a blândeții și a sociabilității, va fi aceea care îl va transforma pe Enkidu și va face dintr-un animal cu chip de om tovarășul de lupte și de izbânzi al celui mai caracteristic exponent al umanității acelor vremi. Încăierarea dintre Ghilgameș și Enkidu nu-i decât un mijloc de cunoaștere spre a-și prețui reciproc forța și îndemânarea. Și fiindcă regele Urukului e obsedat de ideea «de a-și dobândi faima» printr-o faptă vitejească, care să fie pomenită de «fiii fiilor lui», noul său prieten îl va întovărăși în toate primejdiile, așa cum voinicii folclorului nostru se întovărășeau, legându-se frați de cruce. Ei pătrund în înfricoșata Pădure a Cedrilor și-i omoară stăpânul, pe nebiruitul Humbaba, iar când zeița Iștar va stârni împotriva lor Taurul Ceresc, îl vor ucide și pe acesta.

Ghilgameș a ajuns să dobândească faima atât de mult visată, dar ea nu încununează acțiunea epopeii, ci înseamnă abia începutul unor noi frământări. Îndrăzneala, atunci când ea înfruntă divinitatea, se pedepsește cu moartea. Dar nu Ghilgameș va muri, căci el e carne din carnea zeilor, ci Enkidu. Reacția lui Ghilgameș la moartea lui Enkidu va fi teribilă: el plânge,, geme și fuge în pustiu; dar aici nu-i numai durerea acestei pierderi, ci mai cu seamă .groaza de propriul lui sfârșit. Ca să mai poată cunoaște vreodată liniștea, pleacă în căutarea nemuririi, trecând peste munți, peste ape și văi, urmând calea Soarelui, pentru a ajunge la Uta-napiștim, singurul care îi cunoaște taina. În calea lui cere ajutor tuturor acelora pe care-i

întâlnește! Oamenilor-Scorpii, hangitei Siduri, lui Urșanabi-corăbierul.

La capătul drumului, istovit, Ghilgameș va afla de la străbunul; supraviețuitor al Potopului că strădania i-a fost de prisos, fiindcă nimănui nu-r va mai fi dat să capete nemurirea Dar prea mult a pătimit Ghilgameș și truda' lui merită o răsplată. Uta-napiștim se-ndură să-i mai încredințeze o taină: să-ncerce Ghilgameș să smulgă de pe fundul apei buruiana care dă tinerețea; veșnică. Și pe această ultimă ispravă regele rătăcitor, căruia spaima sfârșitului nu-i dă astâmpăr, o va duce până la capăt.

Dar ce folos? Nici când ai atins cu mâna ta ținta mult râvnită nu te poți bucura de izbândă, fiindcă din umbră te pândește întotdeauna cineva dornic să ți-o smulgă. Șarpele - simbol al perfidiei - se strecoară și-i fură ultima nădejde de a învinge moartea. Ghilgameș va mai căuta să ispitească duhul lui Enkidu, care-și are acum lăcașul în Infern, să știe cel puțin ce se întâmplă dincolo de pragul vieții, dar nu află mare lucru.

Eroul se întoarce în Urukul-cel-împrejmuț să îmbătrânească și să-și dea sfârșitul, așa cum cere legea tuturor muritorilor. Un vâl de melancolie se lasă peste sfârșitul epopeii, care nu dă, în definitiv, decât un răspuns chinului uman de totdeauna: resemnarea.

Acțiunea e presărată apoi cu povestirea viselor celor doi eroi principali. Ele alcătuiesc puntea care leagă pe om de divinitate, mijlocul de comunicare cu zeii. Visele nu constituie un procedeu artificial al epopeii, ci

se Țes firesc Țn urzeala acțiunii, fiindcă pentru asiro-babilonieni ele constituie I o realitate. De altfel, potrivit «panbabilonismului», care consideră Babilonul cea mai de seamă școală a umanității, iar mitologia astrală a Mesopotamiei cheia Țnsăși a civilizației (la temelia literaturii și a religiei lor stă concepția că orice Țntâmplare de pe pământ e de mai Țnainte prefigurată Țn cer), poemul lui Ghilgameș a fost socotit un mit al soarelui. Țntr-adevăr, numărul tabletelor echivalează cu cel al lunilor anului, iar cea șapte pâini pe care le pregătește soția lui Uta-napiștim pentru drum eroului coincid cu cele șapte vârste ale vieții - după credința mesopotamiană.

Opera anonimă și colectivă a mai multor veacuri, epepeea lui Gilgameș n-a dăinuit numai fiindcă răspundea unei necesități populare, ci și datorită valorii ei artistice. Descrierea meterezelor cetății, a frumuseților Țdurii de cedri, a grădinii minunate unde cresc arbori cu flori și fructe de pietre nestemate sunt tablouri puternic evocatoare. Povestirea luptei cu Humbaba - Țn care elementele naturii vin Țn ajutorul eroilor - a urgiilor pe care le dezlănțuie Taurul coborât din cer, ca și episodul uciderii lui, a străbaterii Țntunericului cumplit prevestit de Oamenii-Scorpilor, a trecerii apelor morții și, Țn sfârșit, tragica desfășurare a Potopului - toate acestea au o putere descriptivă și dramatică cu adevărat măreață, de o plasticitate viguroasă pentru o operă zămislită Țn această Țndepărtată epocă a istoriei. Valoarea artistică a operei se datorează

apoi - în bună parte - stilului unitar, de o fermecătoare simplitate, ca de pildă cel ilustrat prin următorul fragment de la începutul celei de a cincea tablete:

"Pe povârnișul Muntelui, cedrii își înalță ramurile îmbelșugate;

plăcutăe umbra și plină de miresme.

Acolo se împletesc măceșii, acolo se încâlcește pădurea;

ramurile cedrilor se-mpletesc cu nuielele cele frumos mirositoare."

Sau prin puternica descriere a dezlănțuirii Potopului:

"Când se iviră ceh dintâi licăriri ale zorilor, iată că din adâncurile cerului s-a ivit o pâclă neagră, dinlăuntru! căreia Adadnu înceta să bubuie.

Dintâi se a van tară zeei Sullat și Haniș,

crainicii divini se avântară peste munți și câmpii;

Irragal smulse bârnele stăvilarelor cerești,

și pomi Ninurta, la a cărui poruncă se sparse cu zgomot și se rostogoli

zidul de apă al oceanului.

Anunnakii învârteau torțe deasupra capului

și cu flăcările lor dădeau foc țării!

înspăimântătoarea amorțeală a lui Adad cuprinse cu încetul cerurile

și preschimbă-n beznă tot ce era lumină.

Temeliile țării se sfărmară ca un vas."

"Șase zile și șapte nopți

a bătut vântul, potopul vijelios a culcat totul la pământ."

Ce zguduitoare tablou s-ar putea așterne cu astfel de imagini pe o pânză viașă de către penelul unui mare meșter! Repetarea în manieră arhaică a epitetelor, cum sunt: "*Urukul-cel împrejmuit*", "*Urukul-cel-cu-Marea-Piață*", "*divinul Ghilgameș*" sau "*Enl cel Viteaz*", "*Ninsun atotștiutoarea, înțeleaptă*", dă textului un farmec pregnant.

Revenirea anumitor pasaje, ca în incantații, reluarea aceluiași fragmente, spuse însă de personaje diferite, sau felul în care zeul ține să-j înștiințeze pe Uta-napiștim de dezlănțuirea Potopului:

"- Gard de trestie, gard de trestie, perete subțire, perete subțire, gard de ascultă, perete subțire, ia aminte!" toate acestea creează un ritm interior poemului sumerian, îmbogățindu-i plasticitatea. Pe de altă parte, naturalismul cu care suntj descrise anumite întâmplări, ca ademenirea lui Enkidu de către curtezană, sau] înșiruirea succesivelor iubiri ale zeiței Iștar, împrumută poemului note de mare autenticitate și primară vitalitate.

De altfel, stilul epopeii se caracterizează, în general, printr-o perpetuă! tendință spre concret, spre imagini și fapte, menite să ilustreze mereu nu numai acțiuni, ci și trăsături de caracter sau sentimente. Frumusețea lui Ghilgameș nu e descrisă direct, ci reiese din asaltul eroti zeița Iștar asupra lui. Răutatea și cruzimea acesteia hotărârea ei de a trimite împotriva lui Ghilgameș pe Ceresc. în întreaga poezie a acestei epoci, ca în creația primitivă, setea de concret domină descriptive cât și în cele narrative.

Numeroasele relatări care apar mereu și în toate epopeile de mai târziu, exprimă și ele - prin dramatic - aceeași tendință spre evocare vie și autentică. Caracteristice din punct de vedere artistic sunt și alte procedee ale artei narative, pe care ne propunem a le sublinia aici.

Desfășurarea epică a epopeii lui Ghilgameș coincide cu respirația largă ce învăluie acțiunea, conducând-o până la sfârșitul ei. Ritmul nu se vedește totuși a fi totdeauna același. Povestitorul știe să-l încetinească sau să-l grăbească, cu o artă care dezvăluie un anume rafinament oriental. Tehnica narațiunii în ritardando o ilustrează îndeosebi călătoria lui Ghilgameș la Uta-napiștim, descrisă cu o mare pricepere, mai întâi în mod grăbit până în preajma țelului, apoi, pe măsură ce acesta se apropie, ritmul se încetinește treptat, până în momentul culminant, când povestirea insistă asupra-i, atât în momentele lucrării, ca de altfel j lor retoric și efectelor celor mai interesante ale acțiunii. De multe ori repetițiile, prin care enere se fixează mai stăruitor atenția ascultătorilor și cititorilor și care firipă un fel de refren muzical, își asumă și ele funcția întârzierii, ceea ce incită și mai mult curiozitatea și interesul.

Tendința fantastică o domină, desigur, pe cea istorică, epopeea plutind cu preferință - în lumea basmului. După cum am arătat, numeroase jnaje fabuloase - demoni, zei, Oameni-Scorprii, Taurul ceresc etc. - apar ie pretutindeni în operă. Nu mai puțin fabuloase sunt și locurile: apa morții, sfârșitul

pământului și al lumii, împărăția negurilor, Infernul, adâncul Dceanului etc. Și totuși, în chiar descrierea acestora, arta scriitorului anonim e sobră, precisă, expresie permanentă a unui simț al observației realiste ce nu poate fi contestat. S-a vorbit - de pildă - în legătură cu extraordinarele ovestiri ale lui Hoffmann sau cu narațiunea călătoriilor lui Gulliver, Idepănate de Swift, de un realism al fantasticului. Fără îndoială, ceva asemănător se ivește și în cazul "Epopiei lui Ghilgameș". Oscilația între basm și legendă, discutată insistent de analiștii poemului, se soluționează - după părerea noastră - prin înclinarea către legendă. Basmul e, fără îndoială, mult mai inventiv, mai fabulos și contingentele lui cu realitatea mai precare, în timp ce legenda nu părăsește niciodată substratul istoric. Acesta stăruie într-adevăr, după cum am arătat și în cazul "Epopiei lui Ghilgameș", și realismul însuși de care vorbeam îl presupune la tot pasul.

Arta poemului se rezimă însă și pe unitatea lui, mai cu seamă dacă nu ne referim și la tableta a douăsprezecea. Deși încheată din aluviunile mai multor poeme anterioare, epopeea. S-a cristalizat în jurul unui nucleu central: eterna tragedie umană provocată de groaza morții și apriga năzuință de a o birui, străvechi teme ale folclorului universal (motivul "tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte") și ale atâtor capodopere ale literaturii universale, de tip faustian. Subiectul epopeii noastre nu se dezvoltă din această matcă numai după moartea lui Enkidu, când

Ghilgameș trăiește din plin drama neputinței de a învinge moartea, ci e pregătit mai dinainte de întreaga fire a eroului, care caută fericirea prin glorie sau prietenie, ca și prin numeroase acțiuni anterioare. Tristul deznodământ al epopeii, în ciuda marilor eforturi ale eroilor principali, coboară un vâl sumbru asupra întregului poem, ca de altfel asupra tuturor basmelor, romanelor sau lucrărilor dramatice ce dezvoltă aceeași temă.

Importanța epopeii lui Ghilgameș este strâns împletită cu însemnata) întregii literaturi sumeriene, în contextul literaturii universale. Numere motive apărute aici pentru prima oară vor fi reluate de-a lungul veacurilor.' Cele dintâi ecouri vor răsună în Biblia ebraică și se explică p: influența pe care au exercitat-o sumerienii asupra canaanitilor, precurs evreilor în Palestina. Vechile "dispute" sumeriene pe diferite teme n alcătuiesc oare o îndepărtată imagine a celei ce-și va găsi un desăvârși tragism în cearta dintre Cain și Abel? Poemul mitic sumerian "Enki Ninhursag" anticipă tema "paradisului" biblic, grădina viitorului Eden fii la ei ținutul Dilmun. Aici o găsim citată pe zeița Minți - nume ce înseamnă limba sumeriană "Doamna vieții" sau "Doamna Coastei" -; or, Iehova din Vechiul Testament o va crea pe Eva din coasta lui Adam, iar cele patru hra] ale fluviului care udau grădina Paradisului, ni se spune în "Cartea Facerii' erau: Fison, Gihon, Tigru și Eufratul. Enki, eroul poemului, mănâncă o plantă interzisă de zeița Ninhursag, așa cum mai târziu Adam și Eva vor

mânca din pomul cunoașterii. Descoperirea celei de a unsprezecea tablete epopeii lui Ghilgameș a dat în vileag un nou fapt extrem de interesant, și anume că potopul biblic nu e o creație ebraică, ci un mit de origine sumerian preluat apoi de babilonieni. Într-adevăr, Uta-napiștim este cel dintâi Noe al literaturii universale, iar muntele Nitsir, la nord-est de Tigru, va anticipa viitorul Araraat pe care se va opri legendara arcă. Uta-napiștim, regel evlavios din Șuruppak, ales de zei să supraviețuiască cumplitului înec se numea la sumerieni Ziusudra. Un vechi mit sumerian dezvoltă apoi tema "flagelului sângelui", reluată în Cartea Exodului din Biblie. Unul dintre cele mai însemnate poeme mitice vorbește despre crearea omului "plămădit din lut pentru a-i sluji pe zei". În epopeea lui Ghilgameș, zeița Aruru îl făurește de asemenea pe Enkidu din lut și-i dă suflare din propria-i respirație. Oare nu la fel a fost creat Adam, în cea de-a șasea zi a facerii lumii, în Vechiul Testament? Și mult mai târziu, la fel va proceda și Pigmalion pentru a crea o făptură desăvârșită, cerând zeiței Venus s-o însuflețească pe Galatea.

Din spațiul gol ce despărțea pământul de Marea primordială, erienii făcuseră locul de adunare al umbrelor celor morți. Acolo găsim crearea Hadesului grecesc de mai târziu și a Șeolului ebraic. Sufletul ajungea acolo trecând tot cu luntrea un "fluviu mistuitor", călăuzit de "omul luntraș". Iată deci cea dintâi formă a Styxului și pe strămoșul lui Caron.

Ghilgameș însuși, legendarul erou al epopeii noastre, ajunge după moarte un judecător al Infernului", și un foarte vechi text sumerian ne spune cum un lege coborât în Infern este întâmpinat acolo de Ghilgameș, care îi împărtășește legile lăcașului unde va rămâne pentru veșnicie. În prima carte a lui Samuel din Biblie se povestește că regele Saul a rechemat din Șeol umbra profetului - dar un astfel de fapt a fost descris cu mult înainte, în tableta a sprezecea a epopeii, și anume în episodul revenirii duhului lui Enkidu din Infern la chemarea lui Ghilgameș, care vrea să afle ce se petrece în împărăția morții, motiv ce nu lipsește nici Odiseei, de pildă. Mai mult decât atât, însăși tema învierii din morți, a învierii lui Lazăr, mai apoi a lui Isus din Ioul Testament, este expusă pentru prima dată în poemul "Coborârea tnannei în Infern". Zeița dragostei, înarma (Iștar la babilonieni), este omorâtă de sora ei, zeița Ereșkigal, regina Infernului, iar cadavrul ei este agățat într-un cârlig. Ninșugur, sfetnicul credincios al Inannei, va aduce însă de la zeul înțelepciunii, Enki, "hrana vieții" și "licoarea vieții", le va împăraștia peste trupul neînsuflețit și Inanna va învia. Cât despre Ereșkigal, înainte de a fi regina Infernului, a fost și ea furată din cer, așa cum va fi răpită mai târziu Persephona de către Hades.

Mitul omorârii balaurului, dezvoltat în mitologia celor mai multe popoare, e ilustrat de eroi celebri ca Heracles și Perseu, creștinii cântându-l de asemenea în legenda Sfântului Gheorghe. Dar iată că micile tăblițe

de argilă dezgropate în Mesopotamia ne dovedesc că unul din strămoșii acestor neîntrecuți viteji este însuși Ghilgameș. Legenda sumeriană, unde găsim consemnarea acestui fapt, este cea citată de noi în capul listei poemelor sumeriene care au servit ca motiv de inspirație epopeii babiloniene. E vorba de Ghilgameș și "Țara celor vii", în care apare sămânța firului epic al epopeii, tema groazei omului în fața morții și dorința de a o înfrânge prin glorie nepieritoare, tema fundamentală din care se țese întreaga acțiune.

În prologul poemului sumerian, lupta s-a dat îndată după ce cerul a fost despărțit de pământ, iar balaurul învins aici de Enki - un fel de zeu al Mării - pare să fi fost Demonul Apelor. Balaurul, monstrul doborât de Ghilgameș, este însă Huwawa, stăpânul Pădurii Cedrilor, și episodul va fi reluat și amplificat în tableta a cincea a epopeii lui Ghilgameș. Putem merge și mai departe și să vorbim de o îndepărtată înrudire tipologică a lui Hercule și Samson cu același străvechi Ghilgameș, fără ca pățaniile lor să fie totuși similare. Legendara prietenie dintre Ghilgameș și Enkidu va apărea la diferite răstimpuri, întrupată în eroi cu alte chipuri și alte nume ca: Oreste și Pilade, Castor și Pollux, sau Ahile și Patrocle.

S-a vorbit foarte mult și despre înrâurirea epopeii lui Ghilgameș asupra romanului lui Alexandru Machedon. Legendele înfiripate în jurul personalității marelui Alexandru, consemnate de către scriitorii sirieni, rabinici și greci - și risipite în întregul Orient -

au fost adunate de Pseudo-Calistene, scriitor grec din veacul al III-lea al erei noastre, care a trăit în Egipt. Iulius Valerius (sec. al IV-lea) le-a tradus în latinește, versiune din care le vor fi cunoscut poezii evului mediu, și astfel au apărut și povestirile unora dintre "isprăvile" lui Alexandru. Ca și Ghilgameș, Alexandru rătăcește de asemenea printr-un ținut al întunericului și groazei, în căutarea "apei dătătoare de viață". Și el caută în țara sciților nemurirea, și el ajunge la un munte, la Musas sau Masis, care ne duce cu gândul la muntele Mașu citat în epopeea noastră, iar făpturile ciudate pe care le întâlnește pe drum ne amintesc de Oamenii-Scorpia. Peregrinările lui Alexandru sfârșesc, ca și cele ale eroului babilonian, fără ca taina vieții veșnice să fi fost dezlegată. Astfel, în coloana a patra a tabletei a șaptea din epopeea noastră, în pasajul în care Enkidu îi povestește lui Ghilgameș un vis pe care l-a avut, apare un grifon care:

"Mă apucă și mă duse spre casa întunericului, lăcaș al lui Irkalla, spre casa de unde nu mai iese nimeni, spre calea fără întoarcere."

Nu-i oare semnificativ că, după mii de ani, deasupra celui alt Infern, al Infernului Renașterii, Dante Alighieri a scris cuvinte similare: "Lasciate ogni speranza voi eh' entrate". (Părăsiți orice nădejde, voi care intrați aci?)

Dar, firește, motivele și temele mai sus enumerate nu epuizează paralelismele posibile cu încă alte opere

ale literaturii universale. Am înfățișat aici doar pe cele mai pregnante și mai frecvent citate.

În ce privește explicația dăinuirii în timp și spațiu a operei, ea poate fi ușor întrevăzută din considerațiile noastre anterioare.

Ceea ce a impresionat mai cu seamă a fost, desigur, universalitatea temei, tablou succint și esențial al bucuriilor și suferințelor omenești, în care s-au recunoscut totdeauna ascultătorii și cititorii tuturor timpurilor. Resemnarea însăși, care coboară tonusul operei, nu e decât și ea - la rândul ei - expresia aceleiași profunde umanități. De peste patru milenii, și dintr-un îndepărtat colț al pământului, acoperit azi de nisipuri, bate încă - până la noi - inima unui om și a unui popor.

Faptul n-ar fi fost, totuși, cu puțință, dacă un necunoscut cântăreț, ce pare să fi trăit în al XII-lea secol î.e.n., n-ar fi izbutit să închege unitatea epopeii din poemele și baladele păstrate și trecute din veac în veac de către scribii Sumeriei și ai Babilonului și de faurii graiurilor săpate cu mizgală în vechea cărămidă arsă.

Cu mijloacele timpului, care n-au fost totdeauna stângace în ce privește arta povestirii și a caracterizării imagiste, bardul popular a intonat în cinstea Omului cel mai vechi imn cunoscut până astăzi. Transpunerea lui în limba noastră, încercată o dată acum aproape o jumătate de veac - după izvoare care de atunci au fost completate prin numeroase descoperiri arheologice - umple o veche lacună a culturii naționale și îmbogățește moștenirea ei universală cu una din capodoperele cele mai

caracteristice ale antichității orientale și ale culturii universale în genere.

AL.DIMA

TABLETA ÎNTÂI

Poetul începe prin a ne spune că vrea să cânte un viteaz fără pereche, pe acel care a ridicat meterezele Urukului - pe Ghilgameș, regele Urukului. Dar el este o povară pentru supușii săi, care se roagă zeilor să-i scape de el. Zeul Anu îi cere zeiței Aruru să plăsmuiască un alt Ghilgameș, un tovarăș pe măsura lui cu care să-și împartă timpul și gândurile. Și atunci zeița Aruru îl făurește din lut pe Enkidu, omul sălbatic care trăiește și se hrănește laolaltă cu fiarele. Dar el se învrăjbește cu oamenii, fiindcă-și apără fiarele și le scapă de capcanele vânătorilor. Și iată că unul dintre acești vânători se plânge mai întâi unui bătrân și apoi chiar lui Ghilgameș. Amândoi îl sfătuiesc să ia cu el o curtezană - o fiică a plăcerii din Uruk - și s-o ducă în pustiu; va fi destul ca Enkidu s-o vadă și, îndrăgostit de ea, își va părăsi fiarele și viața rătăcitoare. Zis și făcut. Vânătorul și curtezana îl pândesc pe Enkidu la fântână și totul se întâmplă întocmai cum îi spusese bătrânul și Ghilgameș. Curtezana nu se mulțumește numai cu izbânda farmecelor ei; acum - când fiarele fug din calea lui Enkidu, cu totul umanizat - ea îi cere să meargă în cetatea Urukului și să-l cunoască pe rege.

Enkidu se învoiește și curtezana îi spune atunci că Ghilgameș îl așteaptă: sosirea i-a fost vestită prin două vise pe care i le-a tălmăcit mama sa, divina Ninsun. Și cel dintâi vis - în care cădea o piatră din cer și se

prăvălea asupra lui, grea de abia putea s-o urnească - și cel de-al doilea - în care cădea o secure - vorbeau, după spusele lui Ninsun, despre Enkidu cel care va lega prieteșug cu Ghilgameș.

Cunoaștem ceea ce este mai de seamă din Epopeea lui Ghilgameș datorită unei serii de tablete găsite în biblioteca lui Assurbanipal (secolul al VII-lea). Tabletele alcătuiesc versiunea neoasiriană sau ninivită a epopeii, întreaga operă ar fi trebuit să aibă aproape 3.600 de versuri; dar parte din documente s-au sfărâmat, parte au pierit, așa că astăzi nu mai există decât ceva mai mult de jumătate din ea. Pentru a împlini lacunele, s-a recurs la trei tablete mult mai vechi, singurele rămășițe ale unei versiuni babiloniene datând din primele secole ale celui de al II-lea mileniu. Un număr de fragmente hittite au îngăduit, de asemenea, întregirea altor câtorva pasaje sfărâmate.

*

Cel care a văzut totul până la marginea lumii, cel care a știut totul și a cunoscut totul, Ghilgameș, a pătruns totodată și taina tuturor lucrurilor. El s-a împărtășit din toată înțelepciunea lumii; a văzut ceea ce era tănuit și a cunoscut ceea ce a rămas ascuns oamenilor. A dat în vileag vremile dinaintea Potopului. A trudit și a suferit străbătând Drumul cel Lung. A săpat pe o stelă toate frământările sale. El a fost cel care a poruncit să se ridice zidul Urukului-celui-împrejmuit și

sfânta piață a sacrului Eanna'. Privește zidul de dinafară a cărui cornișă pare de aramă; cată spre zidul de dinăuntru care-i fără pereche pe lume, treci peste pragul său, adus de pe meleaguri îndepărtate, apropie-te de Eanna, lăcașul zeiței Iștar și află că nimic asemuior nu va putea dura vreun rege al viitorimii, sau vreo altă ființă omenească. Suie-te pe meterezele Urukului și cutreieră-le în lung și-n lat: prețuiește-le temeliile, cercetează-le cu de-amănuntul zidăria din cărămizi vezi dacă zidăria nu este toată din cărămidă arsă, și dacă temelia nu le-a fost pusă de către cei șapte înțelepți?

O spărtură întrerupe prologul. Și textul, întregit cu un fragment hittit, își reia firul în clipa în care poetul ni-l zugrăvește pe Ghilgameș, legendarul rege al Urukului:

Când a fost creat Ghilgameș, Enlil cel Viteaz l-a înzestrat cu o înfățișare desăvârșită; cerescul Șamaș i-a dăruit frumusețea; Adads i-a hărăzit să fie fără seamăn de viteaz; toți zeii cei mari l-au desăvârșit pe Ghilgameș: statura lui era de unsprezece coți, iar lărgimea pieptului nouă palme avea.

II

Două treimi din el sunt divine și o treime omenească. Forma trupului îi dezvăluie firea: mama sa, Ninsun, l-a înzestrat cu o îndoită parte divină. El ține în mâinile sale întreaga putere a Urukului.

„Este asemeni unui taur, umbletul îi e semeț. Izbitura armelor sale nu are potrivnic. Tovarășii săi sunt siliți să se scoale în sunetul tobei.

Bărbații din Uruk se-n furie în casele lor:

- "Ghilgameș, spun ei, nu se îndură să lase nici un fiu părintelui său; zi și noapte se dezlănțuie asupra lui! El, Ghilgameș, păstorul Urukului-celui-împrejmuit, el, păstorul oamenilor săi, îi chinuie fără-ncetare; Ghilgameș nu lasă pe nimeni să se bucure de femeia pe care o iubește, fie ea fiică de războinic, sau nevasta oricăruia dintre noi!"

Tot auzindu-le plângerile, zeei cerului veniră să le împărtășească Stăpânului din Uruk:

- "Tu le-ai făurit un taur aprig și zvăpăiat! izbitura armelor sale nu are potrivnic; tovarășii săi sunt siliți să se scoale în sunetul tobei; Ghilgameș nu se îndură sălaşe nici un fiu părintelui său; zi și noapte se dezlănțuie asupra lui; el, care este totuși păstorul Urukului-celui-împrejmuit, el, care este totuși păstorul oamenilor săi, îi chinuie fără-ncetare.

E puternic, plin de faimă, atotștiutor, dar el, Ghilgameș, nu lasă pe nimeni să se bucure de femeia pe care o iubește, fie ea fiică de războinic, sau nevasta oricăruia dintre ei!"

Când auzi Anu plângerile lor reînnoite, fu chemată Aruru, marea zeiță:

- "Fiindcă tu, Aruru, l-ai făurit pe Ghilgameș, dă viață acum unui alt Ghilgameș; pentru ca inima lui plină de foc să se măsoare cu o alta de asemenea plină de foc; să

se-mpotrivescă unul altuia, să-și măsoare puterile, și Cetatea Urukului să-și găsească în sfârșit liniștea!"

Când auzi Aruru aceste vorbe, pe dată zămisli în inimă ceea ce-i poruncea Anu. Și Aruru își spală mâinile, frământă lutul, scuipe peste el: și așa îl făuri, acolo în pustiu, pe Enkidu, războinicul, făptură a liniștii de noapte, împletitură de puteri înnodate de Ninurta.

Acoperit cu păr îi este trupul, cu belșug de părea o femeie. Are o claie de păr stufoasă ca spicele secerate. Și nu știe ce sunt oamenii, nici cum trăiesc oamenii. Cât despre veșminte, poartă straie ca ale zeului Sumukan. Paște iarbă laolaltă cu gazelele, cu turma de fiare sălbatică se-mbulzește la adăpătoare, inima-i dă ghes să stea printre dobitoacele apelor.

Dar ce să vezi: un vânător, din cei care întind capcane, se-ntâlnește, la marginea adăpătoarei, față-n față cu el. În ziua aceea, a doua zi și a treia zi, se-ntâlnește, la marginea adăpătoarei, față-n față cu el. Numai ce-l văzu vânătorul, și chipul i se-mpietri de groază. Când se-ntoarse acasă cu turma, rămase încremenit și tăcut; teama îi chinuia măruntaiele, și fața îi era asemeni cu aceea a unui călător ce-a cutreierat depărtările.

III

Deschizând gura, vânătorul vorbește și-i spune tatălui său:

- "Tată, am văzut un om venit de prin locuri sălbatică; e cel mai puternic din țară, e tăria însăși, puterea sa e

asemeni bolovanului ce cade din bolta cerească. Cutreieră fără-ncetare locurile sălbatice, neîncetat, laolaltă cu turme de fiare sălbatice, paște iarbă, neîncetat își poartă pașii spre marginea adăpătoarei. Mi-a fost atât de teamă încât n-am îndrăznit samă apropii de el. A astupat gropile pe care le săpasem, a smuls plasele pe care le întinsesem, din pricina lui mi-au scăpat turmele și fiarele sălbatice. Din pricina lui nu mai pot face nimic în pustiu!"

Deschizând gura, tatăl vorbește și spune vânătorului:

- "Fiule, în Uruk sălășluiește Ghilgameș; nimeni nu-i mai tare ca el. Puterea sa e asemeni unui bolovan căzut din bolta cerească. Du-te să-l întâlnești pe el, care este regele nostru. Vorbește-i despre puterea acestui om. El îți va încredința o curtezană; ia-o cu tine în pustiu, și ea îl va birui mai degrabă decât omul cel mai puternic. Când se va apropia, cu turma de fiare sălbatice, de adăpătoare, curtezana să-și lepede veșmintele, pentru a-și dezvălui farmecele: îndată ce o va vedea, se va apropia de ea. Și turma de fiare sălbatice, cu care a crescut în pustiu, de el se va înstrăina".

La povața părintelui său plecându-și urechea, vânătorul se duse să-l întâlnească pe Ghilgameș. O porni la drum și se opri tocmai în Uruk. Ise înfățișă lui Ghilgameș și-i spuse:

- "Am văzut un om venit de prin locuri sălbatice; e cel mai puternic din țară, e tăria însăși, puterea sa e asemeni bolovanului ce cade din bolta cerească. Cutreieră fără-

ncetare locurile sălbatice, neîncetat, laolaltă cu turme de fiare sălbatice, paște iarbă, neîncetat își poartă pașii spre marginea adăpătoarei. Mi-a fost atât de teamă, încât n-am îndrăznit să mă apropii de el. A astupat gropile pe care le săpasem, a smuls plasele pe care le întinsesem, din pricina lui mi-au scăpat turmele și fiarele sălbatice. Din pricina lui nu mai pot face nimic în pustiu!"

Ghilgameș îi spuse vânătorului:

- "Du-te, vânătorule, și ia cu tine o curtezană, o fiică a plăcerii. Când Enkidu își va aduce turma de fiare sălbatice la adăpătoare, curtezana să-și lepede veșmintele, ca să-și dezvăluie farmecele: cum o va vedea, se va apropia de ea. Și turma de fiare sălbatice, cu care a crescut în pustiu, de el se va înstrăina!"

Plecă vânătorul, luând-o cu el și pe curtezană, fiică a plăcerii. O porniră la drum, urmându-și drept înainte calea, și ajunseră a treia zi la locul hotărât. Vânătorul și curtezana se așezară acolo și rămaseră, pe marginea adăpătoarei, o zi, două zile rămaseră. Sosi turma de fiare sălbatice și începu să se adape: sosită dobitoacele apelor, cu care-i plăcea să se afle laolaltă; și el, Enkidu, cel născut pe tărâmurile sălbatice: iată că paște iarbă, laolaltă cu gazelele, cu turma de fiare sălbatice se îmbulzește la adăpătoare, și inima-i dă ghes să stea printre dobitoacele apelor. Fiica plăcerii îl vede, fiară cu chip de om, bărbat vânjos și crunt, care trăiește în inima pustului.

- "Iată-l, fiică a plăcerii, dezvăluie-ți sânii, despoaie-te, farmecele să-ți stăpânească. Nu te sfii, soarbe-i

răsuflarea; îndată ce te va vedea, se va apropia de tine; leapădă-ți veșmintele, ca trupu-i să te-acopere, și arată-i fiarei cu chip de om ce-nseamnă femeia. Turma lui de dobitoace, cu care a crescut în pustiu, de el se va înștrăina. Căci pe tine te va învălui în mângâieri dorința lui."

Fiica plăcerii își dezvălui sânii, se despuie, farmecele să-i stăpânească; fără sfială îi sorbi răsuflarea, își lepădă veșmintele și trupul lui o acoperi, îi arătă astfel fiarei cu chip de om ce-nseamnă femeia, și dorința lui o învălui în mângâieri. Șase zile și șapte nopți o stăpâni Enkidu pe fiica plăcerii. Când în sfârșit se satură de plăcerea pe care i-o smulgea, vru să se ducă la turma sa de fiare sălbatice. Dar, văzându-l pe Enkidu, gazelele o iau la fugă, fiarele sălbatice se feresc de apropierea lui. Enkidu vru să sară, dar trupul îi era vlăguit, genunchii îi erau înțepeniți, în timp ce turma sa de fiare sălbatice se îndepărta.

Enkidu se simte împruținat, mersul nu-i mai ca altădată, în schimb mintea i s-a deșteptat, întorcându-se, se așază la picioarele curtezanei; îi privește chipul și se minunează de el, și ia aminte la spusele ei.

Curtezana îi spune lui Enkidu:

- "Ești frumos, Enkidu; te-ai făcut ca un zeu. De ce rătăcești cu fiarele prin pustiu? Vino, vino să te duc în Urukul-cel-împrejmuit, la templul cel sfânt, lăcașul lui Anu și-al lui Iștar, acolo unde este Ghilgameș, cel atotputernic, și care, asemeni unui taur, întrece în tărie pe toți oamenii!"

Ea îi vorbea, și el îi sorbea cuvintele; dându-și seama, în sfârșit, de propria-i ființă, simțea nevoia unui prieten. Enkidu îi spuse curtezanei:

- "Vino, fiică a plăcerii, du-mă la templul sfânt și luminos, la lăcașul lui Anu și-al lui Iștar, acolo unde este Ghilgameș, cel atotputernic, și care, asemeni unui taur, întrece în tărie pe toți oamenii, dar eu îl voi înfrunta. Umbla-voi prin Urukși voi striga: "Eu sunt cel mai puternic!" De îndată ce voi ajunge acolo, ursita o voi schimba: Acel care s-a născut în pustiu e puternic, el stăpânește tăria."

Curtezana îi spuse lui Enkidu:

- "Vino, să plecăm! Sate vadă la față! Ți-l voi arăta pe Ghilgameș, căci știi unde să-l găsec. Vino, deci, Enkidu, în Urukul-cel-împrejmuț, unde oamenii poartă mândre cingători, unde fiecare zi este o zi de sărbătoare; unde măscăricii și cântăreții împart desfătări; și fiicele plăcerii au trupuri minunate, strălucind de farmecele iubirii, și-s învăluite înparfumuri, de-i ademenesc noaptea pe nobili din culcușurile lor!

O, Enkidu, tu care vrei să te bucuri de viață, ți-l voi arăta pe Ghilgameș, întruchipare a bucuriei sau a durerii; privește-l, uită-te cu luare-aminte la chipul lui: strălucește de vigoare și de tinerețe, e tot numai bărbăție; tot trupul îi e cuprins de înflăcărare. Are mai multă tărie ca tine; nici zi, nici noapte nu se odihnește.

O, Enkidu, potolește-ți furia. Ghilgameș e îndrăgit de zeul Șamaș, dăruit cu îndemânare de Anu, Enlil și Ea. Mai înainte ca tu să fi venit de pe sălbatice

meleguri, i s-au arătat lui Ghilgameș, în Uruk, vise care i-au vorbit de tine".

Ridicându-se din pat, Ghilgameș își povestește visul și-i vorbește de el mamei sale:

- "Mamă, în noaptea asta am avut un vis: se făcea că erau stele pe cer; ca un bolovan, din bolta cerească, ceva a căzut lângă mine. Am vrut să-l ridic, era mai puternic decât mine; Am vrut să-l răstorn, n-am putut să-l clintesc din loc. Tot Urukul era lângă el, toată țara se strânsese înjuru-i, mulțimea se îngrămădea, oamenii se înghesuiau și, ca niște copii, bărbații îl sărutau. Eu, ca pe o nevastă, cu mângâieri l-am acoperit, apoi l-am așezat la picioarele tale, ca să-l faci deopotrivă cu mine."

Mama lui Ghilgameș, înțeleaptă și atotștiutoare, îi spune stăpânului său, Ninsun, înțeleaptă și atotștiutoare, îi spune lui Ghilgameș:

- "Stelele cerului sunt tovarășii tăi. Ceea ce a picat lângă tine, ca un bolovan căzut de pe boltă, care, când ai vrut să-l ridici, era mai puternic decât tine, când ai vrut să-l răstorni, n-ai putut să-l clintești din loc, pe care l-ai așezat la picioarele mele ca să-l fac deopotrivă cu tine, și ca pe o nevastă cu mângâieri îl acopereai, este o ființă puternică, un tovarăș care-și ocrotește prietenul, este cel mai puternic din țară, e tăria însăși; forța sa e asemeni unui bolovan căzut de pe boltă. Iar faptul că l-ai acoperit cu mângâieri cape o nevastă înseamnă că nu te va părăsi niciodată. Acesta este tâlcul visului tău!"

A doua oară, Ghilgameș o întrebă pe mama sa:

- "Mamă, am avut un al doilea vis: se făcea că în Uruk zăcea o secure, lângă care se adunase lumea.

Tot Urukul era lângă ea, oamenii stăteau strânși roată în jurul ei, mulțimea se înghesuia s-o vadă. Am așezat-o la picioarele tale și, ca pe o nevestă, cu mângâieri am acoperit-o ca să mi-o faci deopotrivă."

Mama lui Ghilgameș, înțeleaptă și atotștiutoare, îi spune fiului său, milostiva Ninsun, cea înțeleaptă și atotștiutoare, îi spune lui Ghilgameș:

- "Securea pe care ai văzut-o e un bărbat, îl vei îndrăgi și, ca pe o femeie, cu mângâieri îl vei acoperi. Și eu ți-l voi face deopotrivă! Va veni aici, am spus-o, un tovarăș puternic, gata să-și mântuie prietenul în țară, el, plin de putere, e întruchiparea însăși a tăriei!"

Ghilgameș îi spune mamei sale:

- "Înseamnă, deci, că din porunca lui Enlil, veni-va un sfetnic, pentru ca să-mi fie prieten și sfat să-mi dea și eu, la rândul-mi, să-i fiu prieten și sfat să-i dau!" Tâlcul visului său astfel l-a aflat.

Și astfel curtezana îi povestește lui Enkidu visele lui Ghilgameș, pe când se aflau amândoi lângă adăpătoare.

TABLETA A DOUA

În care îl aflăm pe Enkidu la picioarele curtezanei. Ea îl învață să nu mai doarmă pe jos, să mănânce și să bea la fel cu toți oamenii. Enkidu îi urmează sfatul și se simte bine. O pornesc apoi spre Uruk și pe drum

întâlnesc un plugar, care le vorbește despre truda omului silit să-și câștige pâinea cu sudoarea frunții. Enkidu e tulburat de povestirea auzită. O dată ajuns în Uruk e înconjurat de uimirea tuturor. Se pare că din pricina curtezanei se încaieră cu Ghilgameș, chiar în clipa în care îl întâlnește. Cu toată puterea lui, Enkidu e înfrânt, dar el se minunează de vitejia lui Ghilgameș și din ziua aceea se leagă prietenia lor. Ghilgameș îi împărtășește lui Enkidu nerăbdarea lui de a săvârși o faptă măreață: vrea să se măsoare cu Humbaba, stăpânul Pădurii Cedrilor, și Enkidu va merge cu el. Meșterii făurari ai Urukului le gătesc armele pentru luptă și Bătrânii Cetății îi sfătuiesc să ia aminte la cumplita putere a dușmanului împotriva căruia pornesc. Ghilgameș nu se înspăimântă și pleacă, în ciuda prevestirilor rele ale zeilor.

Din acest al doilea Cânt n-au mai rămas - în versiunea asiriană urmărită până aici - decât fragmente neînsemnate. Cunoaștem cuprinsul său aproape în întregime prin două tablete babiloniene, mai vechi, din epoca lui Hamurabi. Numai că, în acele vremi îndepărtate, împărțirile poemului erau deosebite de cele pe care aveau să și le însușească scribii de mai târziu. Cântul al doilea începea pe atunci cu povestirea viselor lui Ghilgameș. Și totuși, din pricina lipsurilor prea mari ale versiunii asiriene, s-a recurs la varianta babiloniană, de veche tradiție - mult deosebită de cealaltă, atât din punctul de vedere al concepției, cât și al redactării și al prozodiei. Sunt astfel redată întâmplări pe care le mai cunoaștem, dar înlănțuirea lor se deosebește și

explicarea psihologică a umanizării lui Enkidu apare într-o lumină nouă. Ghilgameș se ridică din patul său pentru a-și povesti visul, i-l spune mamei sale:

- "Mamă, în noaptea asta, cuprins de înflăcărare, nu-mi găseam astâmpăr în mijlocul tovarășilor mei; și pe când răsăreau stelele pe cer, căzu lângă mine un bolovan din înălțimi. Am vrut să-l ridic, era prea greu pentru mine, am vrut să-l clintesc din loc, dar nu l-am putut urni.

Tot Urukul s-a adunat în jurul lui, tinerii îl sărutau. Cum mă străduiam din toate puterile, începură să mă ajute; și când în sfârșit l-am ridicat, ți l-am adus ție."

Mama lui Ghilgameș, atotștiutoarea, îi spuse lui Ghilgameș:

- "Fără-ndoială, Ghilgameș, cineva asemuitor ție s-a născut în pustiu; locurile sălbatice l-au văzut crescând. Când îl vei vedea, și tu te vei bucura: tinerii îi vor săruta picioarele. Iar tu îl vei îmbrățișa, îl vei mângâia, și-l vei aduce la mine."

Pe când dormea iarăși, avu al doilea vis și-l povesti iarăși mamei sale:

- "Mamă, am avut al doilea vis: parcă se făcea că pe ulița din Urukul-cel-cu-Marea-Piață, zăcea la pământ o secure, și în jur se adunase lumea. Era într-adevăr o secure, dar ciudată la înfățișare, și ce e mai ciudat, cum am văzut-o, m-am bucurat. Iată că o iubesc, și ca pe o nevastă, cu mângâieri o acopăr. O ridic și o așez alături de mine."

Mama lui Ghilgameș, atotștiutoarea, îi spuse lui Ghilgameș:

- "Securea pe care ai văzut-o este un bărbat: și dacă l-ai acoperit cu mângâieri, e pentru ca eu să ți-l fac deopotrivă."

Ghilgameș tâlcul visului său astfel l-a aflat.

Enkidu stătea în fața curtezanei, amândoi erau singuri lângă adăpătoare. Enkidu își uitase de locurile unde se născuse; șase zile și șapte nopți o stăpâni Enkidu pe fiica plăcerii.

Curtezana deschise gura, și îi vorbi lui Enkidu:

- "Nu mă mai satur privindu-te, o, Enkidu, ești ca un zeu! De ce rătăcești cu fiarele prin pustiu? Vino, haide să te duc în Urukul-cel-cu-Marea-Piață, spre templul sfânt, lăcaș al zeului Anu.

O, Enkidu, ridică-te, să te duc spre Eanna, lăcaș al zeului Anu, acolo unde sălășluiește Ghilgameș, neîntrecut în vitejie. Și tu, care ești cu totul asemeni lui, îl vei îndrăgi ca pe tine însuși. Vino, ridică-te de jos, căci pământu-i culcușul păstorului!"

El îi auzi vorbele, înțelese ce-i spunea; cuvântul femeii îi pătrunse până-n adâncul inimii. Ea își scoase veșmintele și îl acoperi cu unul din ele, în celălalt veșmânt pe sine se înfășură. Ținându-l de mână, ca pe un copil îl călăuzi, spre o colibă de păstori, unde era un țarc de vite. În jurul lui se adunară-n ceată zgomotoasă păstorii. Enkidu, care se născuse în pustiu, păștea iarba cu gazelele, bea din adăpătoare cu turma de fiare

sălbatică, laolaltă cu ele își potolea setea; obișnuia să sugă laptele animalelor.

I se aduse dinainte hrană; o privi nedumerit și o cercetă! El, Enkidu, nu știa că pâinea se mănâncă; nu învățase obiceiul de a bea bere.

Curtezana deschise gura și îi spuse lui Enkidu:

- "Mănâncă pâinea, Enkidu, este ceea ce-i trebuie vieții; și bea bere, căci acestea sunt obiceiurile oamenilor."

Enkidu mănâncă pâine până se satură; iar bere, de șapte ori cuprinsul unui urcior bău. Se simți potolit, trupul i se destinse: de mulțumirea inimii chipul i se luminează. Își spală cu apă trupul pe care năcând nu-l îngrijise, și după ce se unse cu tot felul de oloiuri, semăna în sfârșit a om; își puse pe el îmbrăcăminte, și iată-l asemeni unui tânăr mire!

Apucă armele și plecă să se bată cu leii, iar păstorii se odihniră peste noapte. Pe lupi îi măcelări, prinse leii, și astfel bătrânii păstori dormiră liniștiți - Enkidu era păzitorul lor, care stătea de veghe, și-i apăra pe toți!

*

O lacună de aproape paisprezece rânduri. Povestirea și reia firul cu începutul unei alte întâmplări, de-a lungul căreia Enkidu află de la un om pe care-l întâlnește cât de greu apasă asupra Cetății Urukului tirania lui Ghilgameș.

.....

IV

Ridicându-și privirea, Enkidu zări un bărbat. Grăi către curtezană:

- "Fiică a plăcerii, cheamă omul acela să se apropie, ca să-mi spună de ce a venit aici; vreau să-l aud vorbind!" Curtezana chemă bărbatul. Când veni la el, Enkidu îi vorbi:

- "Omule, încotro te grăbești? Ce călătorie-ipricina osteneții tale?" Bărbatul deschise gura și îi spuse lui Enkidu:

- "Am să te duc până la casa nunții, și vei vedea că în Uruk Ghilgameș are acum dreptul s-o ia înaintea logodnicilor.

Asupra locuitorilor îngrămădește corvezi; îndestularea cu merinde a orașului cade în grija femeilor vesele. Pentru ca regele Urukului-celui-cu-Marea-Piață să aibă de unde alege, oamenii sunt prinși în mreji! Pentru ca Ghilgameș, regele Urukului-celui-cu-Marea-Piață, să aibă de unde alege, oamenii sunt prinși în mreji! Femeilor hărăzite să fie soții el cel dintâi le ia fecioria: doar după aceea vine la rând mirele! Așa s-a hotărât prin voința zeilor: de cândi s-a tăiat buricul, așa i-a fost hărăzit!"

Auzind aceste vorbe, chipul lui Enkidu păli.

.....

O lacună de vreo zece versuri. Enkidu, mânios de cele auzite, arde de nerăbdare să ajungă o dată la Uruk și să-l învețe minte pe Ghilgameș: Enkidu merge înainte, și curtezana în urma lui. Când pătrunse în Urukul-cel-cu-Marea-Piață, mulțimea se adună în jurul lui. Când se opri pe ulița Urukului-celui-cu-Marea-Piață, oamenii care se îmbulziseră începură să spună:

- "La statură seamănă cu Ghilgameș! Mijlocu-i mai subțire, dar oasele-i sunt mai mari. Acolo unde s-a născut, voinicul s-a hrănit cu ierburile primăverii și-a supt întotdeauna laptele animalelor!" Jertfele se țin lanț în Uruk. Tinerii se purifică.

- "Un pocal stă pregătit pentru omul al cărui chip e fără cusur. Pentru Ghilgameș, asemeni unui zeu, tot ce-i trebuie este pregătit. Zeiței Iștar patul i s-a așternut, pentru ca în noaptea aceasta Ghilgameș cu ea să se nântâlnească."

Dar când sosi, Enkidu se proțăpi în uliță și-i tăie calea lui Ghilgameș către casa nunții.

VI

Ghilgameș își măsură dușmanul; fiindcă se născuse în pustiu Enkidu strălucea de putere bărbătească. Se avântă și ieși în întâmpinare. Amândoi se înfruntară în marea piață. Enkidu se așeză în ușă și cu piciorul îl împiedică pe Ghilgameș să intre. Se încăierară și, ca taurii, se opinteau. Dărâmară ușorul ușii, și zidul se clătină! Ghilgameș și Enkidu se încăierară și, ca taurii, se

opinteau. Dărâmară ușorul ușii, zidul se clătină! Când Ghilgameș îndoii genunchiul, cu piciorul înfipt în pământ, mânia i se potoli și îi dădu drumul. Când îi dădu drumul, Enkidu, vorbindu-i, îi spuse lui Ghilgameș:

- "Cu adevărat, ca pe o ființă fără seamăn te-a adus pe lume maică-ta, junca din țarc, zeița Ninsun. Pe bună dreptate îi întreci pe toți soții; și cu adevărat ție ți-a hărăzit Enlil să domnești asupra popoarelor!"

.....

Aici sfârșea tableta a doua a vechii versiuni. Cea a versiunii ninivite merge mai departe; totuși nu poate fi folosită din pricina a numeroase lacune. Cea de a treia tabletă veche (tableta din Yale) ar fi putut umple aceste lacune, dar primele două coloane sunt sfărâmate și cu neputință de folosit. Se poate ghici însă din ce a mai rămas că Ghilgameș l-a dus pe noul său prieten la mama sa, zeița Ninsun, și i-a lăudat vitejia. De bună seamă, Ninsun le-a prezis strălucitele fapte pe care aveau să le săvârșească împreună. Pe când Ghilgameș se bucură auzind acestea, Enkidu, care știe cât îl țin puterile, cade pradă unei descurajări trecătoare:

"Enkidu, deschizând gura, îi spuse lui Ghilgameș:

- "Suspinele, prietene, mi se-nnoadă-n gât, brațele mi-atârnă fără vlagă, și din toată puterea mea n-a mai rămas decât slăbiciune!"

Ghilgameș, deschizând gura, îi spuse lui Enkidu:

O nouă lacună de câteva versuri, în care Ghilgameș își îmbărbăta, desigur, prietenul, mărturisindu-și nerăbdarea de a porni să se lupte cu un dușman pe măsura lor, cu uriașul Humbaba, temutul stăpân al Pădurii Cedrilor:

„Ochii i se umplură de lacrimi. Într-atât îl duru inima că gemu îndurerat. Ochii lui Enkidu erau plini de lacrimi. Într-atât îl durea inima că gemea îndurerat. Lui Ghilgameș i se făcu milă de el și îi spuse lui Enkidu:

- "Prietene, de ce-ți sunt ochii plini de lacrimi? De ce te doare inima într-atât că gemi îndurerat?"

- "În pădure locuiește Humbaba, cel de neînving, tu și cu mine îl vom omorî, ca să izgonim din țară orice pricină a relelor. Noi, în pădure, vom tăia cedri ! "

(trei versuri sfărâmate)

Enkidu, deschizând gura, îi spuse lui Ghilgameș:

- " Știu, prietene, ce-i în acest ținut sălbatic, încă de pe vremea când rătăceam pe-aici cu turma de fiare sălbatice: pădurea se-ntinde pe zece mii de îndoite leghe, cine ar cuteza să se afunde-n adâncurile ei? Strigătele lui Humbaba sunt ca vuietul potopului, gura lui e însuși Focul, răsuflarea-i moarte aduce! De ce-ai dorit o astfel de ispravă? Lăcașul lui Humbaba nu-i un loc prielnic pentru luptă!"

Ghilgameș, deschizând gura, îi spuse lui Enkidu:

- " Vreau să mă sui pe al cedrilor munte. Și în inima nemărginitei păduri să dobor cedri! Dacă te codești samă urmezi, voi pleca singur către Pădurile Cedrilor,

lăcașul lui Humbaba; o secure îmi va fi de ajuns. Rămâi aici, dacă ți-e teamă, singur voi merge să-l înfrunt pe Humbaba !"

Enkidu, deschizând gura, îi spuse lui Ghilgameș:

- "Cum vom putea noi oare să mergem până la Pădurea Cedrilor? Ocrotitorul ei este zeul Wer; e cumplit și nu doarme niciodată. Zeul Wer e cel care l-a ales pe Humbaba. Adadi-a dăruit glasul de tunet, și el îl ocrotește. Ca să vegheze la păstrarea Pădurii Cedrilor, Enlili-a încredințat cele șapte Furii!"

Ghilgameș, deschizând gura, îi spuse lui Enkidu:

- "Cine poate oare, prietene, să ajungă până la Cer? Doar zeii singuri și soarele domnesc acolo-n veșnicie, dar zilele muritorilor rămân numărate! Orice ar face oamenii, totu-i ca suflarea vântului! Ție, încă de pe acum, ți-e frică de moarte: ce s-a ales oare din puterea vitejiei tale? Ți-o voi lua-o înainte, să-mi strigi doar: "Dă-i înainte, nu-ți fie teamă!" Dacă trebuie să pier, să știu cel puțin cămi-am statornicit faima; "Ghilgameș s-a bătut cu nebiruitul Humbaba" se va spune, atâta timp cât se va naște un urmaș în casa mea...

(mai multe versuri sfărâmate)

Vorbindu-mi astfel, mi-ai mâhnit inima: și totuși n-o să mă las și-o să mă apuc să tai cedrii, și-n felul acesta îmi voi statornici o faimă veșnică. Chiar acum vreau să merg, prietene, la fierar să făurească armele în fața noastră."

Pe dată, se duseră la fierar. Stăpânii meșteșugului, adunându-se, se sfătuiră. Turnară securi uriașe, turnară topoare, de câte trei talanți' fiecare, turnară spade uriașe, cu tăișul de doi talanți fiecare, măciulia plăselei lor, de treizeci de mint 2 fiecare, teaca de la spade, de treizeci ctemine de aur fiecare.

Ghilgameș și Enkidu duc fiecare câte zece talanți. La marea poartă a Urukului, cea cu înșeptit zăvor, auzindu-i, oamenii se adunară, plini de bucurie, pe ulița Urukului-celui-cu-Marea-Piață, Văzându-i că se bucură, Ghilgameș, pe ulița Urukului-celui-cu-Marea-Piață, unde se adunaseră dinaintea lui, cam așa le vorbește oamenilor din Urukul-cel-cu-Marea-Piață:

- "Împotriva lui Humbaba, cel de nebiruit, vreau să mă duc, eu, Ghilgameș, vreau să-l văd pe acela despre care se vorbește atâta, și căruia i s-a dus faima în toate țările. Vreau să-l lovesc în Pădurea Cedrilor. Vreau ca oamenii să afle cât de puternic e un vlăstar al Urukului! Mă voi apuca să tai cedrii, și-mi voi statornici o faimă veșnică!" Bătrânii din Urukul-cel-cu-Marea-Piață îi răspunseră lui Ghilgameș:

- "Ești un copil, Ghilgameș, și te lași mânat de înflăcărare! Nu cunoști nimic din cele ce te-așteaptă.

Am auzit spunându-se că Humbaba are o înfățișare ciudată: cine e acel care ar putea să-i înfrunte puterea armelor? Pădurea se întinde pe zece mii de îndoite leghe: cine-i acel care ar cuteza să se afunde-n adâncurile ei? Strigătele lui Humbaba sunt ca vuetulpotopului, gura lui e însuși Focul, răsuflarea-i, moarte! De ce te

încumeți la asemenea faptă? Nu-i deloc prielnic pentru luptă lăcașul lui Humbaba !"

Ghilgameș, auzind sfaturile Bătrânilor, începu să râdă și spuse privind-și prietenul:

- "Acum, prietene, ar trebui să răspund așa: "Mi-e frică de Humbaba, am să rămân aici!" Ei bine, nu! mă voi duce spre Pădurea Cedrilor să-l înfrunt pe Humbaba, cel de nebiruit!"

O lacună de șapte versuri; văzând că nu pot învinge îndărătnicia viteazului, Bătrânii Cetății sfârșesc prin a-l binecuvânta, încredințându-l îndurării zeilor: "Zeul tău să te însoțească, să vegheze să-ți împlinești călătoria teafăr, și să te aducă apoi îndărăt până la Cheiul Urukului!" îngenunghind, Ghilgameș își ridică mâna către Soare:

- "Cu toate că vorbele lor sunt de rău augur, eu plec, Șamaș; îmi ridic mâinile către tine: de-aș putea să scap cu viață acolo; ajută-mă să mă întorc teafăr pe Cheiul Urukului: întinde asupra mea umbra-ți ocrotitoare!" Ghilgameș își chemă prietenul ca împreună cu el să cumpănească prevestirea,.....

Sfârșitul coloanei este sfărâmat. Se pare însă că răspunsul zeului l-a dezamăgit, căci viteazul se întristează; totuși nu renunță la planul său: i le puseră în mână. El apucă securea, spada, teaca, și arcu anzanit¹ (1 - Gest de rugăciune; semnificația este "își înalță ruga") și își petrecu spada la cingătoare. Pe uliță o porniră la drum.

Oamenii se înghesuie în jurul lui Ghilgameș:

- "Și-acum, când te vei reîntoarce în oraș?"

VI

Lacrimile curgeau din ochii lui Ghilgameș:

- "E, fără putință de-ndoială, o călătorie pe care n-am mai făcut-o niciodată, și totul mi-e necunoscut pe calea ce-o am de străbătut, o, zeul meu! Dar dacă mă voi întoarce teafăr, te voi adora, cu inima plină de bucurie, și-ntors acasă îți voi cânta osanale, și te voi înălța pe tronuri!" I se aduseră cele de trebuință. Securile și spadele uriașe, și arcul și tolba cu săgeți.

TABLETA A TREIA

Unde Bătrânii Cetății, înțelegând că nu-l mai pot opri pe Ghilgameș, îl binecuvântează și-l sfătuiesc cum să se poarte o dată ajuns în Pădurea Cedrilor și ce anume să facă pentru a trece peste piedicile ce-i vor sta în cale. Enkidu îi făgăduiește că va fi alături de el pentru a birui împreună toate primejdiile.

Cei doi prieteni se duc mai întâi să-și ia rămas bun de la zeița Ninsun, mama lui Ghilgameș. Aceasta aduce un sacrificiu de împăcare zeului Șamaș, pe care-l cheamă în ajutorul fiului său, cerându-i să-l ocrotească până la înfrângerea uriașului Humbaba.

Din începutul acestei tablete - început strâns legat de sfârșitul celei dinainte - au rămas două povestiri, dacă nu cu totul identice, cel puțin paralele: pe de o parte un document din epoca ninivită; pe de altă parte ultimele întregiri ale tabletei din Yale, a cărei traducere se continuă:

Bătrânii Cetății îl binecuvântează și-i dau sfaturi lui Ghilgameș asupra călătoriei pe care o va face:

- "Nu te-ncrede, Ghilgameș, numai în puterile tale! Fii cu ochii-n patru! Veghează asupra-ți! Enkidu s-o ia înaintea, el care cunoaște drumul și-a mai străbătut calea. El cunoaște trecătorile pădurii și toate fărădelegile lui Humbaba; a mai scăpat el până acum viața câtorva oameni. Enkidu e cu ochii-n patru și te va ocroti. Facă Șamaș să-ți poți ajunge ținta dorită, facă el ca ochii tăi să vadă ceea ce gura ta a spus, facă el să se deschidă pentru tine drumul cel de nepătruns, facă el ca drumul să fie primitor sub pașii tăi, facă muntele ușor de străbătut sub picioarele tale! Noaptea să-ți aducă solii de care să te bucuri și zeul Lugalbanda să te ajute în tot ce-ți dorești! Cât mai degrabă să ți se împlinescă dorințele! În râul lui Humbaba la care nădăjduiești să ajungi spală-ți picioarele. La popasul de seară, sapă o groapă: să ai întotdeauna apă curată în burduful tău; în cinstea lui Șamaș să faci libație din apă neîncepută, și nu-l uita nici pe zeul Lugalbanda."

Enkidu, deschizând gura, îi spuse lui Ghilgameș:

- "Pornește, Ghilgameș, pe drumul pe care vrei să-l înfrunți. Fii fără teamă; urmează-mă îndeaproape.

Cunosc lăcașul dihaniei și calea pe care o străbate de obicei Humbaba. Poruncește plecarea și trimite-ipe la casele lor pe toți aceștia!" Ghilgameș, deschizând gura, le spuse Bătrânilor din Uruk:

- "Plec să mă bat cu Humbaba, cel de nebiruit: eu, Ghilgameș, îl voi vedea pe acela despre care se vorbește atâta și căruia i s-a dus faima în toate țările. Cu Enkidu care va veni cu mine, voi căuta să împlinesc ceea ce am spus, ș-apoi să mă-ntorc printre voi, cu inima voioasă!" Bătrânii, auzind aceste vorbe, îl îndemnară pe viteaz pe calea cea bună, spunând:

- "Du-te, Ghilgameș, să-ți fie calea prielnică, zeul tău ocrotitor să te însoțească, facă el ca ochii tăi să vadă ceea ce gura ta a spus, Șamaș să te povățuiască cât ți-o fi calea de lungă!"

Aici se oprește textul din Yale. în versiunea asiriană, pe care o reluăm și pe care o vom urma de aici înainte, tableta e marcată din loc în loc cu fragmente sfărâmate; cei doi viteji se vor duce să-și ia rămas bun de la zeița Ninsun, mama lui Ghilgameș:

Ghilgameș, deschizând gura, vorbește și-i spune lui Enkidu:

- "Vino, prietene, haide la Egalmah, s-o vedem pe Ninsun, Regina slăvită; Ninsun, cea înțeleaptă, cea învățată, cea atotștiutoare, va așterne sub pașii noștri o cale bine chibzuită." Ținându-se unul pe altul, mână în mână, Ghilgameș și Enkidu se duc la Egabnah, s-o vadă pe Ninsun, Regina slăvită; Ghilgameș, luând-o înainte, pătrunde în palat:

- "O, Ninsun, spune el, mă simt destul de puternic ca să duc până la capăt lunga cale către lăcașul lui Humbaba. Mă voi zvârli într-o luptă despre care nu știu nimic, voi pomi într-o călătorie presărată cu primejdii despre care nu știu nimic până în ziua când voi ajunge la capăt și apoi mă voi reîntoarce, până când voi ajunge în Pădurea Cedrilor, până ce-l voi omoîpe Humbaba, cel de nebiruit, și voi alunga din țară tot răul, care nu-i este pe plac zeului Șamaș!

Când îl voi fi omorât pe Humbaba, șipădurii-i voi fi doborât cedrii, de sus și până jos pogoî-va pacea peste țară. De-am putea să ne întoarcem, nevătămați, dinaintea ta!" Vorbele fiului său Ghilgameș, Ninsun le ascultă îndelung, cu bunăvoință.

Ninsun pătrunse în iatacul ei... După ce se spală și se unse cu uleiuri pe tot trupul, își puse veșmintele ce-i veneau bine, își încheie pieptarul, se împodobi cu giuvaeruri, își puse pe cap diadema; stropi pământul și pulberea cu apa dintr-un pocal, sui scările, se urcă pe terasă.

Acolo, sus, pe terasă, aprinse tămâie pentru Șamaș, închină o libație, și, cu fața la Soare, își ridică brațele:

- "De ce, când mi l-ai dat de fiu pe Ghilgameș, l-ai înzestrat cu o inimă care nu cunoaște tihna? Iată că l-ai ațâțat acum să cutreiere calea-ndepărtată spre lăcașul lui Humbaba: se va azvârli într-o luptă despre care nu știe nimic, va pomi într-o călătorie presărată cu primejdii despre care nu știe nimic, până-n ziua când va ajunge la

capăt și apoi se va reîntoarce, până când va ajunge în Pădurea Cedrilor, până ce-l va omorî pe Humbaba, cel de nebiruit, și va alunga din țară tot răul, care nu-ți este pe plac. În timpul zilei, în vreme ce tu cutreieri hotarele cerești, Aia, Logodnica, să nu se teamă să-ți amintească de el; pe Ghilgameș dă-lîn grija paznicilor nopții, când, seara, vei părăsi cerul."

Următoarele două coloane cuprindeau rugămintea lui Ninsun, dar nu au mai rămas decât capete de rând, cu neputință de tradus. Ea stinse tămâia și spuse un descântec. Apoi îl chemă pe Enkidu și-i împărtăși vrerea sa:

- "O, puternice Enkidu, nu te-fi născut din sânul meu, dar acum te investesc ca supus al lui Ghilgameș!"

Ca și cum pretesele, curtezanele și hetairele ar fi pus pe grumazul lui Enkidu semnul stăpânirii, ca și cum pretesele l-ar fi primit ca pe un copil juruit, și Fiicele-divine l-ar fi crescut înăuntrul altarului.

Înțelesul celor 6 rânduri care urmează rămâne îndoielnic. Curtezane, care în epoca respectivă, se bucurau de o oarecare prețuire.

Vestește: - "Da, sunt Enkidu, pe care Ninsun l-a investit ca supus al lui Ghilgameș!"

Ceea ce urma este sfârâmat. Trainic legați unul de altul, cei doi viteji pleacă din Egalmah. La porțile cetății, îi găsesc iarăși pe Bătrâni, care le dau ultimele povește:

"Enkidu să-și ocrotească prietenul, să-și apere tovarășul! Să-l aducă el însuși înapoi lângă miresele lui!"

Noi, Adunarea, ți l-am încredințat pe Regele nostru, când te vei întoarce ni-l vei înapoia pe Regele nostru!"
Ultimele rânduri ale tabletei, foarte îmbucătățite, sunt aproape cu neputință de folosit.

TABLETA A PATRA

Aici îi întâlnim pe cei doi viteji la porțile Pădurii Cedrilor. O dată ajunși, ei se sfătuiesc cum să biruie greutățile luptei. Ghilgameș îl îmbărbătează pe Enkidu, căruia a început să-i fie frică.

Tableta aceasta e foarte sfărâmată. Au rămas doar câteva fragmente răslețite, adesea greu de localizat. Din primele două coloane - care trebuiau să povestească pățaniile călătoriei spre Pădurea Cedrilor - mai dăinuie numai scurta bucată care urmează și pe care unii autori socotesc că-i mai bine așeze în cuprinsul celei de a șasea tablete:

După douăzeci de îndoite leghe, îmbucară câte ceva; După alte treizeci de îndoite leghe, poposiră. De-a lungul zilei făcuseră cincizeci de îndoite leghe. Și toată calea, ce se străbate de obicei într-o lună ei o mântuiră a treia zi. Cu fața la soarele care apunea, săpară o groapă - "Amintește-ți, Ghilgameș, de cele ce-ai spus la Uruk. Ridică-te și pregătește-te să lupti, tu, Ghilgameș, vlăstar al Urukului!"

Ghilgameș luă aminte la îndemnul prietenului său:
- "Grăbește-te! Nu-l lăsa să se îndepărteze, să se afunde-n inima pădurii și să ne scape! Își va pune șapte

rânduri de zale: una a și îmbrăcat-o, îi mai rămân șase depus. Nu șovăi!"

Ca niște tauri furioși, se aruncă asupra lui; o singură dată strigă, îngrozit, paznicul pădurilor strigă și cere ajutor, îl cheamă pe Humbaba, ca un copil pe părintele său.

O nouă spărtură. După moartea paznicului, Enkidu deschide porțile pădurii, al cărei prag muritorii sunt opriiți de zei să-l treacă. El simte, fără să-și dea seama bine de ce, o tainică neliniște: deschizând gura, vorbește și-i spune lui Enkidu:

- "Haide, prietene, doarn-o să ne purtăm ca niște bieți nevolnici! Am străbătut rând pe rând toți munții; ținta călătoriei se află în fața noastră! Mai bine să mor decât să dăm îndărăt acuma! Prietene, știi ce înseamnă bătălia, ești călit în luptă: atinge-mi veșmântul și nu-ți va mai fi teamă de moarte. Haide, încrede-te în mine, fii mâna mea dreaptă! Ducă-se moleșeala brațului tău și risipească-se slăbiciunea genunchilor tăi! Prietene, fii iar stăpân pe tine, și-mpreună să ne afundăm în inima pădurii! Inimii tale să nu-i mai pese decât de luptă, uită de moarte și nu-ți va mai fi teamă! Omul puternic, gata de luptă și ager la minte, care se repede primul, scapă el însuși dacă-și apără tovarășul. Și chiar dacă sunt învinși, ei dobândesc faima!"

Amândoi ajunseră înaintea muntelui în verzii! Glasurile le tăcură. Ei înșiși se opriră. Enkidu, deschizând gura, vorbește și-i spune lui Ghilgameș:

- "Să nu ne afundăm până în inima pădurii. Numai ce i-am desferecat porțile, și brațul mi s-a și moleșit"

TABLETA A CINCEA

După ce sunt descrise minunățiile pădurii, eroii noștri se roagă să li se arate în vis ce se va întâmpla cu ei pe meleagurile lui Humbaba.

Ghilgameș își povestește visele; apoi, la porunca lui Șamaș, începe lupta cu Humbaba. Toate puterile cerului și ale pământului dezlănțuite îi vin în ajutor. După biruință, Enkidu îl îndeamnă pe Ghilgameș să fie fără cruțare. Împreună, îi taie capul lui Humbaba, îl aduc la Uruk și-l trag în țeapă dinaintea marii porți a Cetății.

Tableta aceasta, din nefericire tot atât de sfărâmată ca și cea de mai înainte, alcătuia una din culmile dramatice ale poemului: în cuprinsul ei se desfășoară biruitoarea luptă a lui Ghilgameș împotriva uriașului Humbaba. Cu multă pricepere, poetul zugrăvește gradat tulburarea eroului, întârziind asupra descrierii pădurii, asupra tainei care înconjoară ascunzișul dihaniei și în sfârșit, povestește șovăielile celor doi viteji, prinși între teama de a nu-l putea ajunge și spaima de a-l înfrunta.

S-au oprit și se minunează privind pădurea. Se uită îndelung la înălțimea cedrilor, se uită îndelung către intrarea pădurii. Pe acolo, pe unde trece de obicei Humbaba, sunt urme: drumurile sunt bătute, calea e netezită. Văd Muntele Cedrilor, lăcaș divin, pedestalul

lui Unim'¹ (altă denumire a zeiței Iștar). Pe povârnișul muntelui, cedrii își înalță ramurile îmbelșugate; plăcută e umbra și plină de miresme. Acolo se împletesc măceșii, acolo se-ncâlcește pădurea; ramurile cedrilor se-mpletesc cu nuiielele cele frumos mirositoare.

e afundară în pădure cale de q îndoită leghe, apoi mai merșeră două treimi dintr-o îndoită leghe.

Restul coloanei este aproape cu totul distrus.

II

De mult timp își țineau săbiile pregătite, trase din teacă. Părăsiră urmele; se strecurară în tufișuri, unde rămaseră nemișcați. Humbaba nu veni în ziua aceea, nu veni nici a doua zi, nu veni nici a treia zi.

Lipsesc zece rânduri.

Enkidu, deschizând gura, vorbește și-i spune lui Ghilgameș:

- "Cum o să dăm noi de urma lui Humbaba ? O, de-aiputea să mai ai un vis și încă unul, care să destăinuie ceea ce se va-ntâmpla."

- "De ți s-ar arăta și ție un vis, Enkidu. Prietene, de-am avea un întreit vis prevestitor."

Dorința li se împlinește curând. Când se lasă noaptea, Ghilgameș are un vis. Din păcate, relatarea visului se afla, probabil, într-o spărtură a cărei lungime n-a putut fi stabilită. Când reîncepe textul, Enkidu, voios, îl lămurește pe prietenul său că visul îi este prielnic. Și noaptea se lasă iarăși.

În această parte, tradiția ninivită se deosebește de aceea care ni s-a păstrat mulțumită unui text de origine hittită. Această din urmă versiune - mai completă - va putea fi urmărită în cele ce urmează:

„Sprijiniți unul de celălalt, începură să vegheze. Somnul, pe care-l aduce noaptea, îi cuprinse. La miezul nopții, somnul îl părăsi pe Ghilgameș, care prinse să-îpovestească lui Enkidu visul: - "Prietene, dacă nu m-ai strigat tu, ce oare să mă fi trezit? Enkidu, prietene, am avut un vis. M-ai strigat? De ce sunt tulburat?"

În afară de visul meu dintâi, mi s-a mai arătat un al doilea, în visul acesta, prietene, s-a prăbușit un munte; m-a răsturnat, mi-a prins picioarele de nu m-am mai putut urni. Pe lângă el păream niște gănganii. O lumină strălucitoare se așternu pretutindeni. Se ivi un om, cel mai frumos de pe aceste tărâmurii, de o frumusețe fără seamăn. Smulgându-mă de sub munte, îmi dădu să beau apă, ca să-mi liniștesc inima, și mă ridică pe picioare."

El, cel care se născuse în pustiu, Enkidu, îi spuse prietenului său, tălmăcindu-i visul:

- "Prietene, visul tău e prielnic, E un vis de preț! Prietene, muntele pe care l-ai văzut în vis, este Humbaba: vom pune mâna pe el și-l vom ucide, și-i vom arunca stârvul pe câmp! De-ai putea să vezi în visul cel de mâine ce se va alege de mine!"

După douăzeci de îndoite leghe, îmbucară câte ceva; la treizeci de îndoite leghe, poposiră. Cu fața la soarele care apunea, săpară o groapă, și vărsară, pentru Șamaș, apă neînceptă ca libație.

Apoi Ghilgameș se sui pe munte și împrăștie făină cernută, ca libație:

- "O, munte, spuse el, fă să mi se arate un vis despre Enkidu, trimite-mi și pentru el o prevestire."

III

Și muntele făcu săi se arate un vis despre Enkidu, muntele-i trimise și pentru el o prevestire. Ploaia încetă, se stârni o adiere; ea îl îmbie pe Enkidu să se culce...; în timp ce el, ca orzul de munte..., Ghilgameș u sprijinea bărbia cu genunchii: așa se abătu asupra-i somnul, care se lasă peste oameni.

Dar pe la mijlocul veghii, somnul se curmă dintr-o dată. El se sculă și-l întrebă pe prietenul său:

- "Prietene, nu m-ai strigat? De ce sunt treaz? Nu m-ai zgâlțâit? De ce sunt tulburat? N-a contenit ploaia? De ce mi-e carnea vlăguită? Prietene, mi s-a arătat un al treilea vis, și visul ce mi s-a arătat era înspăimântător.

Cerul striga, vuia pământul: încremenise lumina zilei, se lăsase întunericul, scapără un fulger, se-ncinse un foc: norii se îndesiră: ploua cu moarte! Apoi roșieticele vâlvătai mai răbufniră o dată și focul se stinse, ceea ce căzuse din cer se prefăcu în cenușă. Să coborâm la câmp, vom putea chibzuimăi bine." Când Enkidu auzi visul pe care-l ceruse pentru el, îi spuse lui Ghilgameș:

.....

Urmarea nu mai există. Cu toată amenințarea de moarte pe care visul acesta o face să apese pe capul lui

Enkidu, cei doi viteji nu se lasă de ceea ce și-au pus în gând. O traducere hittită spune că ei s-au apucat să taie cedri în pădure: Ghilgameș luă securea în mână ...și doborî cedri.

Când auzi Humbaba vuietul pe care-l făceau, se înfurie și strigă:

- "Cine-i acela care a venit să-mi vateze copacii din munții mei, și cedrii să mi-i taie ?"

Dar, din înaltul cerului, cerescul Șamaș le vorbi:

- "Mergeți înainte fără teamă, înfrunțați-l pe Humbaba, mergeți până îl veți ajunge: el nu se va mai întoarce în lăcașul lui."

Povestirea luptei n-a mai ajuns până la noi. Dar putem să ne închipuim că biruința n-a fost la început de partea celor doi viteji, căci un alt fragment hittit urmează în felul următor:

Lacrimile-i curgeau șiroaie, și Ghilgameș îi spuse cerescului Șamaș: (două versuri cu neputință de folosit)

- "Am ascultat totuși de cerescul Șamaș și-am urmat calea pe care mi-o hotărâse!" Cerescul Șamaș auzi ruga lui Ghilgameș, și iată că împotriva lui Humbaba se stârniră vijelii puternice: vântul cel mare, vântul de la miazănoapte, uraganul, vântul cu nisip, vântul furtunilor, vântul înghețat, vijelia, vântul fierbinte: opt vânturi se stârniră împotriva lui și-l izbiră în ochi pe Humbaba.

Nu mai putea să meargă nici înainte, nu mai putea nici să dea înapoi.

Atunci Humbaba se supuse și iată-l că-i spune lui Ghilgameș:

- "O, Ghilgameș, dăruiește-mi iertarea: vei fi stăpânul meu, eu robul tău voi fi. Și printre copacii pe care i-am crescut, voi alege pentru tine pe cei mai puternici și pe cei mai frumoși, îi voi tăia și din ei îți voi dura case."

Dar Enkidu îi spuse lui Ghilgameș:

- "Nu căta la vorbele pe care ți le spune Humbaba, Humbaba nu trebuie să rămână în viață!"

Urmează o lacună în care se povestea moartea lui Humbaba și, fără îndoială, întoarcerea ni Uruk a celor doi prieteni biruitori. Pesemne că izvorul celei dintâi dintre aceste două întâmplări e într-o veche povestire babiloniană, din care a mai rămas o frântură și care înfățișa cam așa sfârșitul dihaniei (numit aici Huwawa):

Ghilgameș îi spuse lui Enkidu:

- "Dacă nu punem mâna pe el pe neașteptate, scânteierea razelor sale va pieri în în vălmășeală, razele lui vor pieri, strălucirea sa se va întuneca!" Enkidu îi spuse lui Ghilgameș:

- "Prietene, prinde mai întâi pasărea, ce se va alege apoi de puii ei?"

Vom căuta după aceea scâteierile razelor sale, ca niște pui vor alergera încolo și-ncoaceprin iarbă. Lovește în el cu îndoite puteri! După el, omoară-i sluga!"

Ghilgameș luă aminte la vorbele tovarășului său. Apucă pe dată securea, trase din teacă sabia de la cingătoare. Ghilgameș îl lovi pe Huwawa în beregată, prietenul său Enkidu îl prinse; la cea de a treia lovitură,

Huwawa se prăbuși: strigătele sale nedeslușite se stinseră în moarte, îl aruncară la pământ, mort, pe Huwawa, paznicul: la două îndoite leghe jur împrejur gemură cedrii! împreună cu el, Enkidu îl omorâse pe Huwawa.

Enkidu îl omorâse pe paznicul pădurii, la poruncile căruia se cutremuraseră Hermonul și Libanul" El lovi pe... al cedrilor... După ce lovi în șapte rânduri, plasa... și sabia care atârnavă opt talanți, le luă cu el, povară de opt talanți, și se afundă în pădure. Deschise lăcașul tainic al Anunnakilor. Ghilgameș doborî copacii, Enkidu... Enkidu îi spuse lui Ghilgameș:

- "Ghilgameș, doboară cedrii!"

Apoi se întoarseră pe drumul Eufratului.

Și tableta ninivită se sfârșea, pare-se, cu aceste versuri: Și dinaintea mării-porti a Urukului, Ghilgameș trase în țepă capul lui Humbaba.

TABLETA A ȘASEA

O dată terminată lupta, Ghilgameș se spală, se piaptână și se gătește. Dar iată că-l vede zeița Iștar. Uluită de frumusețea lui, zeița îi cere s-o ia de soție și-l îmbie înșirându-i darurile și măririle de care-ar avea parte alături de ea. Ghilgameș însă nu se învoiește, ba o și dojenește pentru numeroșii iubiți pe care i-a avut și pe care i-a nenorocit după ce s-a săturat de ei. Furioasă, zeița urcă în ceruri și se plânge tatălui ei, zeului Anu.

Iștar îi cere acestuia să plăsmuiască Taurul Ceresc, care să-l omoare pe cel ce-a îndrăznit să-și bată joc de ea. Anu se învoiește, dar cere în schimb ca fiica sa, zeița rodniciei, să dea timp de șapte ani belșug de recolte și de vite, ca să cumpănească pagubele pe care le va pricinui taurul. Sute și sute de oameni încearcă să se împotrivescă dihaniei, dar el îi împrăștie dintr-o suflare. Numai Enkidu îi vine de hac: îl înșfacă de coarne și-l doboară. Pe zidul împrejmuitor al Urukului, Iștar se tânguie împreună cu alaiul curtezanelor care o urmează. Enkidu smulge atunci bucăți din taurul ucis și le aruncă în capul zeiței, batjocorind-o. Ghilgameș adună cei mai iscusiți meșteșugari și din carnea taurului poruncește să facă vase în care să se toarne oloiuri, în cinstea zeului Lugalbanda. După care, Ghilgameș se fălește în fața Bătrânilor Cetății și cei doi prieteni se întorc la palat pentru o binemeritată odihnă.

După moartea lui Humbaba, în desiășurarea acțiunii se produce dintr-o dată un salt. Zeița Iștar se îndrăgostește de biruitorul Ghilgameș. Înciudată, fiindcă viteazul îi respinge ademenirile, ea îi aruncă pe cei doi prieteni într-o nouă și cumplită încercare. Despre toate acestea ne vorbește a șasea tabletă.

Ghilgameș își spală părul mânjit, își curăță legăturile cu care-și încingea fruntea, își pieptenă cu grijă părul pe spate. Aruncă veșmintele întinate, îmbracă altele curate, se înfășură într-o mantie și se încinse cu o eșarfă. După ce-șipuse Ghilgameș diadema pe cap, slăvită Iștar luă aminte la frumusețea lui Ghilgameș. -

"Vino, Ghilgameș, spuse ea, să fii iubitul meu, dă-mi, da, dăruie-mi, rodul trupului tău! Vreau să-mi fii soț; iar eu voi fi femeia ta! Voi pune să ți se pregătească un car din lapislazuli și aur: roțile îi vor fi din aur, osiile din electrum', îl voi înhăma cu diavoli ca niște vijelii, în loc de catâri, în casa noastră vei intra printre miresme de cedru.

Aliajul din trei părți de aur și o parte argint, din care se făceau în vechime pocale. În casa noastră, când vei pătrunde, preoții și demnitarii îți vor săruta picioarele, dinaintea ta vor îngenunchea regii, demnitarii și principii, aducându-ți bir comorile munților și văilor; caprele tale vor fâta câte trei iezi dintr-o dată și oile tale miei gemeni; măgărușii tăi, sub poveri, vor întrece catârii cei iuți, caii tăi, înhămați la car, vor fi aprigi la fugă, și boul tău, înjugat, n-o să aibă potrivnic!" Ghilgameș, deschizând gura, vorbește, și-i spune slăvitei Iștar:

- "Ce ți-aș dărui ție, dacă te-aș lua în căsătorie? Îți lipsește oloiul pentru trupul tău, sau poate veșmintele îți lipsesc?

Nu ai merinde și de-ale gurii? Ai pâinea care se cuvine zeilor, ai băutura care se cuvine regilor.

(Trei versuri sfărâmate)

Dacă te-aș lua de soție, știu ce mă așteaptă: nu ești decât un jăratric care se stinge când vine frigul, o ușă rău închisă, care nu stăvilește nici vântul, nici gerul, un palat care-și strivește războinicii ce-l apără, un elefant care-și smulge învelișul, ești păcura care mânjește pe

omul ce-o duce, burduful care se varsă peste omul ce-l poartă, calcarul care face să se fărâmițeze zidul de piatră, berbecele de asediu care pustiește țara dușmană, încălțarea care rănește piciorul celui ce-o poartă!

Care-i iubitul pe care l-ai îndrăgit pentru totdeauna?

Care-i păsăruica ce ți-a fost mult timp pe plac?

Vino încoace, să cercetăm împreună soarta iubiților tăi; ce stă scris pe tabletă, am văzut scris și știi.

În ce-l privește pe Tamuz (Zeitate care personifica vegetația de primăvară. - De bună seamă un joc de omonime akkadian "kappi") păsării și cuvântul, iubitul anilor tăi tineri, an după an, l-ai hărăzit suspinelor veșnice.

Ai iubit de asemeni și păsăruica, cu penele pestrițe; ai lovit-o și i-ai rupt aripile, de atunci stă prin păduri și strigă: "Vai, aripile mele!"²

Ai iubit și leul, nespus de puternic: ai săpat pentru el șapte și iară șapte gropi!

Ai iubit și calul, fălos în luptă: l-ai sortit apoi șelei, pintenilor și biciului, l-ai sortit să alerge în galop la nesfârșit, l-ai sortit să se adape tulburând apa!

Și pe maică-sa, pe Silili, ai hărăzit-o suspinelor veșnice!

Ai mai iubit și un păstor, care îngrămădea neîncetat pâini sub cenușă pentru tine și-ți jertfea zilnic iezi: l-ai lovit și l-ai prefăcut în lup, acum înșiși argații lui îl gonesc și câinii lui îl mușcă!

L-ai iubit și pe Ișullanu, grădinarul tatălui tău, care mereu îți aducea coșulețe pline de curmale și-ți făcea

zilnic masa strălucitoare; ai ridicat ochii asupra lui și te-ai dus la el:

- "O, Ișullanu al meu, ai spus, vino, să ne bucurăm de vigoarea ta, întinde mâna și mângâie-mă." Ișullanu ți-a spus:

- "Ce ți-ai putea dori de la mine?"

Maică-mea n-a încărcat cuptorul? Și eu, oare n-am mâncat? Dacă aș mânca hrana rușinii și a blestemelor, aș fi acela care, o dată cu venirea iernii, ar avea acoperământ de stuf!" Și tu, auzind de la el aceste vorbe, l-ai lovit și l-ai prefăcut în păianjen: l-ai făcut să stea în mijlocul scripetelui cu găleți pentru scos apa din puț: nu poate nici să urce, nici să coboare pe ciutură! Și cu mine, dacă mă iubești, asemeni te vei purta!"

Iștar, auzind aceasta, Iștar tare se mai mânie. Urcă în ceruri, și se duse, Iștar, dinaintea lui Anu, tatăl său, și dinaintea lui Antu, mama sa, vărsă lacrimi:

- "Tată, Ghilgameș m-a acoperit cu ocări, Ghilgameș a ținut socoteala păcatelor mele, a păcatelor și a blestemelor mele!"

Anu, deschizând gura, vorbește și-i spune slăvitei Iștar:

- "Fără-ndoială că l-ai atârnat pe regele Ghilgameș, și iată, de aceea Ghilgameș a ținut socoteala păcatelor tale, a păcatelor și a blestemelor tale." Iștar, deschizând gura, vorbește și spune lui Anu, tatăl său:

- "Țață, făurește Taurul Ceresc, care să-l omoare pe Ghilgameș, și să-l umple de groază până în lăcașul său. Dacă nu făurești pentru mine Taurul, voi sfârâma

porțile iadului, le voi dărâma ușorii, le voi sparge în bucăți pragul, voi aduce morții din groapă pe pământ, și morții vor fi atunci mai numeroși decât viii!" Anu, deschizând gura, vorbește și-i spune slăvitei Iștar:

- "Fiica mea, dacă făuresc Taurul pe care mi-l ceri, vor fi în țara Urukului șapte ani fără rod. Strâns-ai tu grâne pentru oameni și pentru vitepus-ai să crească iarba?"

Iștar, deschizând gura, vorbește și-i spune lui Anu, tatăl său:

- "Tată, strâns-am grâne pentru oameni și pentru vite adunat-am iarbă.

Dacă veni-vor șapte ani fără rod, am adunat grâne pentru oameni și pentru vite am pus să crească iarbă. Dar pe Ghilgameș, pe el, vreau să mă răzbun, dă-mi căpăstrul Taurului Ceresc."

Când Anu auzi aceste vorbe, îi dădu lui Iștar căpăstrul Taurului, și Iștar n duse pe pământ. Când ajunse în țara Urukului, Taurul prefăcu pășunile în pustiu: coborî la râu și din șapte sorbituri secă râul.

La suflarea Taurului se deschise o crăpătură și o sută de oameni din Uruk căzură înăuntru. La a doua suflare, se mai deschise o crăpătură și două sute de oameni din Uruk căzură înăuntru. La cea de a treia suflare, se deschise încă o crăpătură și Enkidu căzu în ea.

Dar, sărind pe dată în sus, Enkidu îl înhață pe Taur de coarne. Taurul îl împroșcă cu bale, și, pe unde-i era coada mai groasă, își împrăștie murdăriile. Enkidu, deschizând gura, vorbește și-i spune lui Ghilgameș:

- "Prietene, ne fălim cu vitejii fără seamăn, dar mai bine să vedem cum doborâm Taurul!"

- "Prietene, spuse Ghilgameș, am luat seama la felul lui de a lupta, și de ne vom uni puterile, vom izbuti să-l biruim. Vreau să-i smulg inima și-o dăruiesc lui Șamaș."

- "Eu, spuse Enkidu, îl voi urmări cu înverșunare, îl voi apuca de coadă, și-l voi ține strâns cu amândouă mâinile. Atunci tu vei veni în fața lui și între grumaz și coarne îl vei izbi cu spada."

Urmărindu-l cu înverșunare, Enkidu ajunse Taurul și, apucându-l de coadă, îl ținu strâns cu amândouă mâinile. Atunci Ghilgameș, viteaz și dibaci, stătu în fața lui și, cu spada, îl izbi între grumaz și coarne.

După ce uciseră Taurul, îi smulseră inima și o așezară dinaintea Soarelui; se îndepărtară și se închinară dinaintea lui Șamaș, apoi se așezară, amândoi, ca niște frați. Iștar, care se urcase pe meterezele Urukului-celui-împrejmuț, mânănită, începu săse tânguie:

- "Blestemul să cadă asupra lui Ghilgameș care m-a batjocorit, omorând Taurul!" Când o auzi Enkidu pe Iștar, smulse umărul Taurului și i-l aruncă în față:

- "Adevăr zic, strigă el, cade te prind, la fel ca și cu Taurul, cu tine mă voi purta! Măruntaiele lui, alături de tine le voi atârna!" Iștar adună hierodulele (Sclave în serviciul unui templu), pe fiicele plăcerii și curtezanele; și pe umărul Taurului se tânguiră. În timpul acesta Ghilgameș chemă meșterii făurari, pe toți îi chemă.

Meșteșugarii se minunară de grosimea coarnelor;

erau făcute din treizeci de mine de lapislazuli, și cuprinsul amândurora era de șapte gururi (Măsură de capacitate care, în vechime, valora cam 250 litri) de oloi, pe care le dăruie pentru miruirea zeului Lugalbanda. Le luă cu el sile atârână în cămara domnească.

Cei doi viteji își spălară mâinile în Euftrat, apoi, îmbrățișați, o porniră la drum. Străbăturăm car ulița cea mare a Urukului; locuitorii Urukului se adunaseră să-ıprivească. Slujnicelor palatului, Ghilgameș le spune voios aceste vorbe:

- "Cine-i cel mai frumos dintre bărbați, cine-ıcelmai viteaz dintre toți vitejii?"

- "Ghilgameș e cel mai frumos dintre bărbați, Ghilgameș e cel mai viteaz dintre toți vitejii!"

(Trei versuri sfărâmate)

Ghilgameș dădu opetrcere în palatul său. Apoi, pe când bărbații dormeau, întinși în culcușurile lor de noapte, pe când dormea și el, lui Enkidu i se arată un vis. Enkidu se sculă; își povesti visul și-i spuse prietenului său:

TABLETA A ȘAPTEA

O dată cu ivirea zorilor, Enkidu îi povestește lui Ghilgameș visul ce i s-a arătat peste noapte: se făcea că zeii cei mari ținuseră sfat și-i hotărâseră moartea - pesemne drept pedeapsă pentru batjocura adusă zeiței Iștar. Enkidu va muri aceasta era vrerea zeilor. Un rău

care nu iartă l-a și cuprins- pe patul de suferință o blestemă pe curtezană, punând pe seama ei tot chinul ce-l îndură. Șamaș, care-l aude, îl dojenește ammtmdu-i câte l-a învățat curtezana și numai de bine Enkidu se pocăiește și o binecuvântează. Pe pragul morții, Enkidu are vedema Infernului. îngrozit, urmărind agonia prietenului său Ghilgameș e cuprins de teama unei morți lipsite de orice slavă.

Cea din urmă ispravă eroică a lui Ghilgameș este uciderea Taurului Ceresc. Ea marchează, de altfel, în epopee o cotitură hotărâtoare. Lacomii de măririi și îmbătați de izbânzile lor, cei doi viteji s-au putut crede până atunci destul de puternici pentru a înfrunța voința zeilor și a disprețui prevestirile viselor; dar sosește clipa când soarta se cere împlinită. Și dacă Ghilgameș fiul unei zeițe, va mai scăpa câtva timp legii de obște, răzbunarea zeilor îl lovește pe neașteptate pe Enkidu. Visul ce abia i s-a arătat îi aduce cumplita dezvăluire a apropiatei pedepse.

Primele două coloane ale tabletei ninivite s-au pierdut și din povestirea visului n-a mai rămas decât întâiul vers, pomenit ca rând de legătură la sfârșitul tabletei de mai înainte:

- "Prietene, de ce țin sfat zeii cei mari?"

Dar o versiune hittită îngăduie să fie acoperită în parte lacuna textului asirian:

... Atunci se făcu ziuă, și Enkidu îi spuse lui Ghilgameș:

- "Ascultă visul ce mi s-a arătat astă-noapte: Anu, Enlil, Ea și cerescul Șamaș țineau sfat. Anu îi spuse lui Enlil:

- "De ce au ucis Taurul Ceresc și de ce l-au omorât și pe Humbaba, care păzea Muntele Cedrilor?"

Și Anu adăugă: - "Care dintre ei doi va muri?"

Iar Enlil spuse: - "Enkidu trebuie să moară, dar Ghilgameș nu va muri."

Atunci cerescul Șamaș îi răspunse lui Enlil cel Viteaz:

- "Oare nu la porunca mea' au omorât Taurul Cerului și pe Humbaba?"

Și acum Enkidu, nevinovat, va trebui să moară!"

Dar Enlil se înfurie împotriva cerescului Șamaș și strigă:

- "De ce-ai pogorât în fiecare zi la ei, ca un prieten al lor?" în timpul acesta Enkidu zăcea bolnav în fața lui Ghilgameș, și lui Ghilgameș lacrimile îi curgeau șiroaie:

- "Frate al meu, îi spuse el, tu ești fratele meu iubit. Așadar, m-au socotit mai presus de fratele meu. De-acum voi fi printre morți; mă voi așeza la poarta morților, și ochii mei nu-l vor mai vedea pe fratele-mi iubit!"

Textul hittit se oprește aici. Când reîncepe tableta ninivită, îl regăsim în ea pe Enkidu bolnav. A căzut pradă deznădejdii și, în rătăcirea care l-a cuprins, blestemă poarta pădurii, asupra căreia a ridicat odinioară o mână nelegiuită: Enkidu... își săltă capul și-i vorbi porții, ca unei făpturi omenești: - "Poartă a codrului, lipsită de înțelegere, lipsită de pricepere, de la douăzeci de îndoite leghe ți-am privit cu uimire frunzișul falnic, cu mult înainte de a zări cedrii trufași: copacii tăi n-au seamăn în țară, înaltă de șaptezeci și doi de coți ești și

groasă de douăzeci și patru. Stâlpii, balamalele și verigile făcute din lemnul tău sunt fără pereche.

O, poartă, eu însumi te-am făcut și te-am așezat în Nippur! Dar dacă aș fi știut, o, poartă, care îți va fi soarta, și care va fi urmarea frumuseții tale, aș fi învârtit securea deasupra capului și te-aș fi doborât, și-aș fi poruncit să se facă o plută din scândurile tale."

Urmează o nouă lacună de vreo cincizeci de rânduri, care ar fi putut fi împlinită, în parte, de un fragment de curând descoperit la Sultantepe; din păcate, însă, e mult prea sfărâmat pentru a se putea înțelege ceva. Se poate ghici doar din el că Ghilgameș se străduia să-și liniștească prietenul, făgăduindu-i că va stăruii pe lângă zei să aibă grijă de el și că va porunci să i se facă o statuie de aur. Dar Enkidu nu-l mai aude și - în aiurarea lui - îi blestemă acum pe cei care l-au smuls din viața nevinovată de odinioară, din pustiul pe care-l împărțea cu fiarele-i dragi; îl blestemă mai întâi pe vânător și apoi pe curtezană:

III

- "O, Șamaș, înaintea ta, îl blestem pe vânător! Nimicește-i tot ce dobândește! Slăbește-i vigoarea!

Calea lui să nu fie în veci plăcută inimii tale! Fiarele sălbatică să fugă la apropierea lui! Niciodată să nu aibă vânătorul ce-și dorește!" Apoi începu s-o blesteme pe curtezană, fiică a plăcerii:

- "Vino încoace, fiică a plăcerii, să-ți hotărâsc soarta, o soartă care nu se va sfârși nicicând și va fi veșnică! Vreau să arunc asupra-ți blestemul cel mare, care să cadă asupra ta fără întârziere.

Ibovnicii tăi să te izgonească, sătui de dragostea ta, acel pe care-l vei iubi să-ți disprețuiască farmecele! (șapte versuri sfârâmate) să fii surghiunită în josnica mahala a olarilor, în casa ta să-și arunce murdăriile! în colțurile cele mai întunecate ale uliței să-ți fie lăcașul!

Umbra zidurilor să fie oriunde vei sta!

Bărbații să se deșerte la picioarele tale, bețivul și însetatul să-ți lovească obrazul!" (mai multe rânduri cu neputință de folosit)

Când auzi Șamaș blestemele din gura lui, Pe dată îi strigă din înaltul cerurilor:

- "De ce blestemi, Enkidu, pe curtezană, fiică a plăcerii, pe ea, care te-a învățat să mănânci hrană gătită, semn al divinității, și să bei băutură fermentată, semnul regalității? Te-a îmbrăcat în veșmânt strălucitor, și ți-a dat tovarăș pe frumosul Ghilgameș, care este și acum prietenul tău nedespărțit.

Ca să te odihnești, el ți-a dat un pat strălucitor, un pat de ceremonie, pe care să te odihnești; ți-a dat să te așezi pe w jilț al liniștii, jilțul de-a stânga lui și regn pământului îți sărută picioarele.

I-a adus pe locuitorii Urukului să te plângă, sase vaiete pentru tine sunt plini de mâhnire cei mai slăviți bărbați. El însuși, când nu vei mai fi, își va acoperi

trupul cu o cergă și, înfășurat într-o piele de leu, va rătăci prin pustiu "

Când auzi Enkidu cuvintele lui Șamaș cel Viteaz, pe dată inima-i mâniată se liniști. Două versuri sfârâmate. Lui Enkidu îi pare rău acum că a blestemat-o pe curtezană. Dar cum nu mai poate lua îndărăt blestemul, încearcă cel puțin să-i îmblânzească asprimea, dându-i o altă întorsătură:

IV

- "O, curtezană, blestemul să se întoarcă în folosul tău. Să te iubească regii, principii și nobitii! Nimeni să nu îndrăznească să-și râdă de tine! Pentru tine orice bătrân să-și scuture pletele, acela care... să-și desfacă pentru tine cingătoarea, să-ți dea cornalină, lapislazuli și aur, mult mai mult decât ți-am fi dat noi, astfel încât să-și ruineze și căminul, și magazia îmbelșugată! Pe tine înșiși preoții să te pună în slujba zeilor!

Pentru tine, bărbatul să-și lase nevasta, chiar de e de șapte ori mamă!" Enkidu zăcea, cu inima îndurerată, și cum sta noaptea singuratic, îi spuse prietenului său ceea ce îl apăsa: - "Prietene, mi s-a arătat un vis în noaptea asta: cerurile strigau, pământul le îngâna: eu mă aflam singur în beznă. Un grifon * se ivi. Chipul îi era posomorât; chipul îi era asemănător cu al zeului Zu. Mâinile erau labe, unghiile, gheare de vultur. Mă înșfacă, și puterea mi se scurse din trup, (vreo zece versuri sfârâmate)

Mă prefăcu într-un porumbel: brațele-mi erau acoperite cu pene, de parcă eram o pasăre. Mă apucă și mă duse spre casa întunericului, lăcaș al lui Irkalla, spre casa de unde nu mai iese nimeni, spre calea fără întoarcere, spre casa ai cărei locuitori sunt lipsiți de lumină, unde colbul le este hrană, unde tina le este mâncare. Sunt îmbrăcați ca păsările, au veșmânt de pene, și niciodată nu mai văd lumina, stau pe veci în beznă, în această casă de colb, unde am pătruns, i-am văzut pe toți regii, despuiți de coroane, am văzut capete încoronate care de mult au cărmuit țara. Acestor locuitori ai lui Anu și ai lui Enlil li se serveau cărnuri fripte, li se serveau poame coapte, li se dădea de băut apă răcorasă.

În această casă de colb, unde am pătruns sălășluiesc și marii poți, și psalmiștii sălășluiesc purificatorii și acei care cad în extaz, sălășluiesc pontifii care-i slujesc pe zeii cei mari, acolo smșluiește Etana, acolo locuiește și Sumukan Acolo domnea Regina Infernului - Ereškigal: Ereškigal înălță capul, mă văzu și strigă: - "Cine oare a adus aici făptura omenească pe care o vedeți?"

O lacună de vreo cincizeci de versuri curmă dintr-o dată povestirea vedeniei lui Enkidu. Când reîncepe textul, odată cu coloana a șasea, suntem în seara aceleiași zile. La căpătâiul prietenului său, Ghilgameș se tânguie și o imploră, se pare, pe maică-sa:

VI

Amintește-ți câte drumuri am cutreierat împreună cu el! ietenniuimeu i s-a arătat un vis care nu prevestește nimic bun!" credea că aveau **harul** să curețe de păcate. Și iată că se sfârși ziua când i s-a arătat acest vis. Enkidu zăcuse toată ziua: trecu și ziua a doua, și Enkidu zăcea mai departe bolnav în patul său, cea de a treia zi și cea de a patra trecură de asemeni și Enkidu rămase mai departe bolnav în patul său. Cea de a cincea, cea de a șasea și cea de a șaptea, cea de a opta, cea de a noua și cea de a zecea de asemeni, Enkidu zăcea mai departe bolnav în patul său. Și cea de a unsprezecea și cea de a douăsprezecea zi trecură de asemeni, Enkidu, în patul său, nu mai mișca.

Atunci Ghilgameș strigă spre prietenul său:

- "Prietene, un groaznic blestem s-a abătut asupra-mi. Simt că nu voi muri căzând în plină luptă. Mi-e teamă acum de luptă și mă înspăimânt la gândul că voi muri fără slavă. O, prietene, fericite de acela ce cade în luptă, ca și tine, vai, eu voi muri fără slavă!"

TABLETA A OPTA

În care Ghilgameș îl plânge pe Enkidu, amintind isprăvile pe care le-au săvârșit împreună. Dinaintea Bătrânilor Cetății, regele Urukului își jelește prietenul, făgăduind să-i slăvească amintirea și să-i ridice o statuie

dm aur și pietre scumpe. Apoi se pregătește pentru oficierea unui sacrificiu.

Când se iviră cele dintâi licăriri ale zorilor, Ghilgameș, deschizând gura, îi spuse prietenului său:

- "O, Enkidu, prietene, gazela, mama ta, și măgarul sălbatic, tatăl tău, pe lume te-au adus. Patru măgărițe sălbatice, cu laptele lor, ți-au dat tărie, și fiarele sălbatice ți-au arătat toate pășunile. Fie ca toate cărările lui Enkidu, în Pădurea Cedrilor, să te plângă, să nu tacă zi și noapte!

Să te plângă Bătrânii întinsului Uruk, Urukului-celui-împrejmuț, care cu mâinile întinse ne binecuvântau la plecare! Să te plângă înaltele piscuri ale munților sălbatici, pe care împreună ne-am meat de-atâtea ori! Să te plângă, să te jelească șesurile, ca o mamă să te plângă! Să te jelească... cedrii pe care i-am pustiit cu mânia noastră! Să te plângă ursul, hiena, pantera, tigru, cerbul, leopardul, leul, bivolul, căprioara, antilopa, toate fiarele sălbatice!

Să te plângă Ulaiul, pe al cărui țărm am hoinărit! Să te plângă Eufratul cel limpede, din care am scos apă pentru burdufurile noastre! Să plângă locuitorii întinsului Uruk, Urukului-celui-împrejmuț!

(mai multe versuri sfărâmate)

II

Luați aminte la ce vă spun, oameni, luați aminte, luați aminte la ce vă spun, Bătrâni, luați aminte! Îi plâng

pe prietenul meu Enkidu și, ca o bocitoare, jelesc îndurerat; el era securea de la brâul meu, era brațul meu drept, era spada de la cingătoare, scutul din fața mea, veșmântul sărbătorilor mele, cingătoarea bucuriei mele! O soartă crudă s-a abătut asupra lui și m-a lipsit de el! O, prietene, catâr fricos, măgar sălbatic din țară sălbatică, panteră a pustiului, O, Enkidu, prietene, catâr fricos, măgar sălbatic din țară sălbatică, panteră a pustiului, tu, cu care am urcat împreună munți, cu care am prins și am omorât Taurul divin, cu care l-am doborât pe Humbaba, stăpânul Pădurii Cedrilor, acum, ce somn te-a cuprins de-i totul întunecat în tine și de nu mă mai auzi?" Dar el nu-și mai ridică capul și inima lui, când o atinse, nu mai bătea deloc.

Ca unei mirese, acoperi fap prietenului său; și ca un vultur se aruncă asupra lui, ca o leoaică îndurerată căreia i s-au răpit puii, se sucește și se-nvârtește, înaintea și în urma lui.

Își smulge și-și împrăștie părul cârlionțat, își despoaie și-și aruncă frumoasele-i veșminte de care acum îi e silă. Când se iviră din nou cele dintâi licăriri ale zorilor, Ghilgameș strigă în toată țara:

- "Fierarule, cioplitorule, aurarule, dăltuitorule, făuriți o statuie prietenului meu!" Și aceștia îi făcură o statuie prietenului lui, pe măsura prietenului lui.

- "Acum, spuse Ghilgameș... pieptulți-e din lapislazuli și de aur ți-e trupul!"

O lacună destul de lungă. La începutul coloanei următoare priveghiul lui Ghilgameș continuă, și continuă și bocetele lui:

- "O, prietene... te-am culcat pentru odihnă pe un pat strălucitor, pe un pat de ceremonie te-am culcat să odihnești. Te-am așezat pe un jilț al liniștii, jilțulcel de-a stânga; regii pământului ți-au sărutat picioarele. Am pus locuitorii Urukului să te plângă și să te vaiete; cei mai slăviți bărbați sunt plini de mâhnire pentru tine. Și eu însumi, după moartea ta, mi-am acoperit trupul cu o cergă, și-m-am înfășurat într-o piele de leu, pentru a pomi, răătăcitor, prin pustiu!"

Când se iviră din nou cele dintâi licăriri ale zorilor, Ghilgameș ajută la pregătirea sacrificiului...

Restul coloanei și tot sfârșitul tabletei au dispărut. N-au rămas decât câteva versuri cu care se termină penultima coloană:

Când Ghilgameș auzi aceste vorbe, plăsmui o asemuire a râului din Infern...

Când se iviră din nou cele dintâi licăriri ale zorilor.

Ghilgameș deschise ușa...

puse să se aducă o masă din lemn de măslin, minunată, umplu cu miere o cupă din cornalină, umplu cu uleiuri un pocal din lapislazuli, apoi, după ce împodobi masa, o așeză cu fața spre soare.

(Ultima coloană lipsește în întregime)

TABLETA A NOUA

Unde Ghilgameș, înspăimântat de moartea lui Enkidu și înfricoșat de ideea morții, pornește în căutarea nemuririi. Ajunge la poalele muntelui Mașu, care-i păzit de Oamenii-Scorpionii, ce stau de veghe în Calea Soarelui. Ghilgameș le destăinuie ținta către care a pornit. După ce-i arată toate primejdiile ce-l așteaptă dacă-și va urma calea, Oamenii-Scorpionii îi dau sfaturi.

Și iată-l pe viteazul Ghilgameș ajungând - după ce a străbătut un drum nesfârșit prin bezna cea mai cumplită - în Grădina minunată unde crește un copac fermecat, cu frunzișul și fructele numai și numai din aur și pietre prețioase.

După înmormântarea cu mare pompă a prietenului său, Ghilgameș pleacă în pustiu. Chinuit de teama morții, se gândește să se ducă și să ceară secretul vieții veșnice singurului om căruia zeii i-au dăruit vreodată nemurirea, lui Uta-napiștim, unicul supraviețuitor al Potopului. Ghilgameș, plângându-și amarnic prietenul, pe Enkidu, rătăcește prin pustiu:

- "Muri-voi oare și eu? Oare nu mă așteaptă aceeași soartă ca și pe Enkidu? Spaima mi s-a cuibărit în inimă: înspăimântat de moarte, rătăcesc prin pustiu. Pentru a mă întâlni cu Uta-napiștim, fiul lui Ubar-Tutu, am pornit la drum și merg cu toată graba. Iată că s-a lăsat noaptea, și am ajuns la cheile munților; am văzut lei, și eu, Ghilgameș, m-am temut; am ridicat capul; mă rog fierbinte zeului Sin'. Către Iștar², cea slăvită, se înalță

rugile mele smerite. O, zei ai nopții, țineți-mă teafăr!" Ghilgameș adormi, dar fu înspăimântat de un vis: se făcea cala lumina lunii, făpturi omenești se bucurau de viață; învârti securea cu mâna deasupra capului, scoase sabia din teacă, de la cingătoare, și ca un fulger se repezi printre ei; îi izbi și-i făcu să se împrăștie în țândări .

Restul coloanei nu poate fi folosit. La începutul coloanei următoare, Ghilgameș, care o pornise mai departe, ajunge la poalele muntelui magic, pe care soarele-l străbate în timpul nopții:

Numele acestui munte este Mașu.

Când Ghilgameș ajunsese la muntele Mașu, care veghează zilnic răsăritul și apusul Soarelui, a cărui creastă ajunge până la povârnișul cerurilor și ale cărui poale, jos, ating Infernul, văzu că poarta muntelui o păzeau Oamenii-Scorpii. Înfațișarea loratăta-i de cumplită că cine-i vede moaie; străfulgerarea lor în veșnică mișcare învăluie munții.

La răsărit și la apus, ei veghează înaintea lui Șamaș. Când Ghilgameș le zări chipurile înspăimântătoare și cumplita lor măreție, își acoperi fața; apoi, recăpătând curaj, se apropie de ei.

Omul-Scorpie u strigă nevastei sale:

- "Trupul celui care vine către noi e carne din carnea zeilor". Femeia îi răspunde Omului-Scorpie:

- "Două treimi din el sunt divine, dar o treime este omenească."

Omul-Scorpie, bărbatul, îl cheamă atunci și-i spune aceste vorbe vlăstarului de zei:

- "De ce-ai pornit pe un drum atât de lung și mi te-ai înfățișat dinainte, după ce-ai trecut peste mări' atât de greu de străbătut? Destăinuie-mi ținta călătoriei tale."

(vreo 30 de versuri sfărâmate sau distruse)

Ghilgameș îi spune Omului-Scorpie:

- "Pomit-am pe un drum lung, ca să ajung la Uta-napiștim, străbunul meu, cel care a izbutit să fie de față la Sfatul zeilor; și vreau să-l iscodesc despre Moarte și Viață!"

Omul-Scorpie, deschizând gura, vorbește și-i spune lui Ghilgameș:

- "Nimeni, Ghilgameș, n-a mai făcut aceasta; nimeni n-a străbătut muntele;

Aici calea se afundă în inima lui, pe douăsprezece îndoiWleghe: atât de deasă-i bezna acolo, că nu mai răzbește nici strop de lumină."

Atât sfârșitul acestei coloane, cât și începutul celei care urmează sunt sfărâmate și nu pot fi folosite.

Ghilgameș îi spune Omului-Scorpie:

- "Fiindcă mi-e teamă de moarte, am rătăcit prin pustiu. Am umblat cu spaima-n inimă; fața mi-e arsă de ploi și de vânt; gemând am făcut această lungă călătorie. Dar acum mi-ai arătat calea muntelui". Omul-Scorpie, deschizând gura, vorbește și-i spune lui Ghilgameș:

- "Du-te, Ghilgameș: nu-ți mai fie teamă, ți-am arătat cum să treci de muntele Mașu: străbate fără fricămunții,

toate șirurile de munți. Teafăr, să te duca pașii până la țintă: poarta muntelui deschisă e dinaintea ta."

Ghilgameș, auzind aceste vorbe, ascultă îndrumările Omului-Scorpie și ia calea pe care o străbate Soarele în timpul nopții.

La capătul primei îndoite leghe, atât de deasă-i bezna, că nu mai e strop de lumină: nu-i mai e dat să vadă nici înaintea, nici în urma lui. La capătul celei de a doua îndoite leghe, (o spărtură de vreo douăzeci de rânduri)

La capătul celei de a patra îndoite leghe, atât de deasă-i bezna, că nu mai e strop de lumină: nu-i mai e dat să vadă nici înaintea, nici în urma lui. La capătul celei de a cincea îndoite leghe, atât de deasă-i bezna, că nu mai e strop de lumină: nu-i mai e dat să vadă nici înaintea, nici în urma lui.

La capătul celei de a șasea îndoite leghe, atât de deasă-i bezna, că nu mai e strop de lumină: nu-i mai e dat să vadă nici înaintea, nici în urma lui. La capătul celei de a șaptea îndoite leghe, atât de deasă-i bezna, că nu mai e strop de lumină: nu-i mai e dat să vadă nici înaintea, nici în urma lui.

La a opta îndoită leghe îi e frică și începe să strige, atât de deasă-i bezna, că nu mai e strop de lumină: nu-i mai e dat să vadă nici înaintea, nici în urma lui. La a noua îndoită leghe, îl întâmpină vântul de miază-noapte, îi simte suflarea pe față: tot atât de deasă-i bezna și nu-i strop de lumină: nu-i mai e dat să vadă nici înaintea, nici în urma lui.

La capătul celei de a zecea îndoite leghe, răsăritul soarelui se apropie, dar e încă beznă pe întinsul unei întregi îndoite leghe. La capătul celei de a unsprezecea îndoite leghe, se crapă de ziuă! La capătul celei de a douăsprezecea îndoite leghe, e în sfârșit lumină!

Dinaintea lui e Grădina zeilor. Se apropie s-o vadă. Comalina are aici roade, și-i împrejmuie cu ramuri de viță înfrunzite, plăcute vederii Lapislazuli a înfrunzit, și are și roade, nespuse de plăcute vederii.

În coloana care urmează - și care din păcate e foarte sfărâmată - aflăm descrierea acestei grădini minunate, în același timp vegetală și minerală. După un fragment mai vechi, se pare că zeul Șamaș însuși i se arată aici lui Ghilgameș și-l sfătuiește să se ducă la malul mării s-o caute pe hangița Siduri.

TABLETA A ZECEA

În care aflăm că Ghilgameș a ajuns la Siduri, hangița de pe malul mării. Văzându-i înfățișarea atât de sălbătică, Siduri se înspăimântă și se zăvorește; dar își schimbă repede simțămintele când aude cine e viteazul rege care a poposit la ușa ei, de ce călătorește și mai cu seamă cât e de îndurerat din pricina morții lui Enkidu. Îl sfătuiește pe Ghilgameș să nu se mai tânguie, să se bucure de viață și să petreacă. Ghilgameș vrea însă să știe cum poate ajunge la Uta-napiștim, străbunul lui, singurul om care a căpătat de la zei nemurirea. Zadarnic

încearcă Siduri să-l facă să-și schimbe gândul, dezvăluindu-i primejdiile ce-l pândesc pe drum. Nemaiavând încotro, îi destăinuie că Urșanabi, corăbierul lui Uta-napiștim, se află prin apropiere, și l-ar putea călăuzi. Nu știm de ce, dar dintr-o dată Ghilgameș, cuprins de furie, sparge Făpturile-de-piatră, care ocrotesc corabia împotriva apelor morții. Urșanabi primește totuși să-l ia cu el. După o lună și jumătate de plutire, ajung în sfârșit la apele morții.

Făpturile-de-piatră au fost sfărâmate, dar cei doi călători se vor apăra cu ajutorul celor o sută douăzeci de prăjini pe care le-a tăiat Ghilgameș în pădure și veșmântul lui Urșanabi va înlocui pânza corăbiei.

Așa au ajuns la Uta-napiștim "cel de pe tărâmurii îndepărtate".

Ghilgameș va afla de la acesta că -nu poate căpăta nemurirea; nemurirea nu va fi nicicând a oamenilor -veșnicia-i taina zeilor.

Siduri, hangița, locuia lângă marea cea adâncă, locuia acolo într-o casă singuratică; avea un teasc de aur, avea și vase pentru vin, și umbla acoperită cu un vâl... Ghilgameș pășea cu capul plecat; era înveșmântat în piei de animale, acoperit cu o cergă, dar trupul lui era carne de zeu.

Spaima îi era cuibărită în inimă, și pe chip i se vedea că a străbătut cale lungă. Hangița îl cercetă de departe, și-șizise în sinea ei, sfātuindu-se cu sine însăși:
- "De bună seamă, trebuie să fie un ucigaș. Încotro se îndreaptă oare în prada unei astfel de tulburări?"

Văzându-l că se apropie, hangița se încuie, închise poarta și trase zăvorul. Dar Ghilgameș, auzind zgomotul pe care-l făcea, își ridică bărbia și se îndreptă spre ea.

Ghilgameș îi spuse hangiței:

- "Hangiță, ce ți-a fost dat să vezi, de-ți încui ușa de-ți închizi poarta și tragi zăvorul? Voi lovi în ușă și-ți voi sfărâma poarta, dacă nu binevoiești să mi-o deschizi!"

O lacună de mai multe versuri. Auzind amenințările lui Ghilgameș, Siduri se înspăimântă și deschise poarta. Ea îl întreabă, pesemne, cine e și ce caută pe aceste meleaguri neîngăduite muritorilor.

Ghilgameș, deschizând gura, îi răspunde lui Siduri:

- "Eu sunt Ghilgameș, care aprins și a omorât Taurul Cerului, care l-a ucis pe paznicul pădurii, care l-a doborât pe Humbaba, ce locuia în Pădurea Cedrilor, și, care, în cheile munților, a omorât lei." Hangița îi spune lui Ghilgameș:

- "Dacă ești cu adevărat Ghilgameș, care l-a ucis pe paznicul pădurii, dacă l-ai doborât pe Humbaba, ce locuia în pădurea Cedrilor, dacă, în cheile munților, ai omorât lei, dacă ai prins și ai ucis Taurul coborât din ceruri, de ce ți-s obrajii scofâlciți și plecată ți-e fața, de ce ți-e inima îndurerată și chipul istovit? De ce ți s-a cuibărit spaima în măruntaie? Pe chip ți se vede că ai străbătut cale lungă, fața ți-e arsă de ploi și de vânt, de ce rătăcești prin pustiu?" Ghilgameș îi spuse hangiței;

- "Hangiță, dacă obrajii-mi sunt scofâlciți și plecată mi-e fața, dacă mi-e inima îndurerată și chipul istovit, dacă spaima mi s-a cuibărit în măruntaie, dacă pe chip

mi se vede că am străbătut cale lungă, dacă fața mi-e arsă de ploi și de vânt, dacă rătăcesc prin pustiu, e pentru că prietenul meu la care atâta țineam, cu care am trecut împreună prin toate primejdiile, Enkidu, la care atâta țineam, cu care am trecut împreună prin toate primejdiile, a urmat neînduplecata soartă a oamenilor. Zi și noapte l-am plâns; nădăjduind că strigătele mele l-ar fi putut trezi, n-am îngăduit să fie îngropat, șapte zile și șapte nopți, până ce l-au năpădit viermii. De când m-a părăsit, nu mai înțeleg nimic din viață, și nu încetez să tot umblu, ca un vânător care întinde capcane, în inima pustiiului. Dar acum, hangiță, de vreme ce te-am întâlnit, spune-mi, cum să scap de moartea de care într-una mi-e teamă." Hangița îi spuse lui Ghilgameș:

- "O, Ghilgameș, unde rătăcești la voia întâmplării? Viața veșnică, pe care o urmărești, n-o vei afla. Când zeii au făurit omenirea, au hărăzit oamenilor moartea. Viața veșnică au păstrat-o pentru ei! Tu, Ghilgameș, deci, cată să-ți îndestulezi pânțele, zi și noapte bucură-te și te veselește; fiecă zi să fie o sărbătoare, zi și noapte, joacă și cântă: pune-ți veșminte frumoase, împodobește-ți părul, spală-te bine cu apă; ia aminte la copilul care te ține de mână, iubita să găsească la pieptul tău plăcere: iată ce li se cuvine muritorilor."

Ghilgameș îi spuse hangiței:

- "Acum, hangiță, îndreaptă-măpe drumul către Utanapiștim. Arată-mi care-i semnul său, da, arată-mi semnul său! Dacă e cu puțință, voi străbate marea, dacă

nu-i cu putință, voi rătăci prin pustiu." Hangița îi spuse lui Ghilgameș:

- "Ghilgameș, nimeni nu s-a încumetat vreodată să treacă marea, și nimeni, din cele mai îndepărtate timpuri, n-a străbătut-o. Doar Șamaș cel Viteaz a trecut-o; în afară de Șamaș, nimeni; atât de anevoioasă e trecerea, atât de obositoare calea, și apoi sunt apele morții, care îi stăvilesc intrarea! Pe unde, Ghilgameș, vei străbate marea? Când vei ajunge la apele morții, ce vei putea face? Totuși, Ghilgameș, Urșanabi, luntrașul lui Uta-napiștim, e aici, Păpturile-de-piatră sunt cu el; acum Urșanabi adună în pădure șopârle; străduiește-te să-l găsești, dacă e cu putință, străbate cu el marea, dacă nu e cu putință, întoarce-te înapoi".

Când Ghilgameș auzi aceste vorbe, roti securea în mână, scoase din teacă, de la cingătoare, și, lunecând, coborî spre Făpturile-de-piatră. Ca un fulger tăbărî asupra lor. Apoi intră în pădure și se ascunse. Dar Urșanabi văzu străfulgerarea săbiei, auzi securea și...

Atunci, el, Ghilgameș, se repezi la el: îl apucă de cap, îi strânse brațele, îi cuprinse pieptul. Și Făpturile-de-piatră, care împing luntrea, fără de care nu se poate trece peste apele morții, le sfărâmă... pe acestea, mâniat foarte, le făcu țandări, apoi, întorcându-se, se măsură cu celălalt. Urșanabi îl privi în ochi, Urșanabi îi spuse lui Ghilgameș:

- "Spune-mi, cum te cheamă?"

Eu sunt Urșanabi și țin de Uta-napiștim cel de pe tărâmurii

îndepărtate." Ghilgameș îi spuse lui Urșanabi:

- "Ghilgameș mi-e numele, sunt cel care a venit tocmai din Uruk, de pe celălalt tărâm, care a trecut de cealaltă parte a muntelui pe îndepărtata cale a răsăritului de Soare!

Acum, Urșanabi, fiindcă tot te-am întâkiit, du-mă la Uta-napiștim cel de pe tărâmurii îndepărtate!"

Urșanabi îi spuse lui Ghilgameș:

- "De ceți-s obrajii scofâlciți și plecată ți-e fața, de ce ți-e inima îndurerată și chipul istovit? De ce ți s-a cuibărit spaima în măruntaie?

Și pe chip ți se vede că ai străbătut cale lungă? de ce ți-e fața arsă de ploi și de vânt, de ce rătăcești prin pustiu?" Ghilgameș îi spuse lui Urșanabi:

- "Cum să nu-mi fie obrajii scofâlciți și plecată fața, inima îndurerată și chipul istovit, cum să nu mi se fi cuibărit spaima în măruntaie, și pe chip să nu mi se vadă că am străbătut cale lungă, cum să nu-mi fie fața arsă de ploi și de vânt, cum să nu rătăcesc prin pustiu, dacă prietenul meu, catâr fricos, măgar sălbatic din țară sălbatică, panteră a pustiului, Enkidu, catâr fricos, măgar sălbatic din țară sălbatică, panteră a pustiului, cu care am urcat împreună munții, cu care am prins și am omorât Taurul Ceresc, l-am doborât pe Humbaba cel care locuia în Pădurea Cedrilor, am omorât lei în cheile munților, el, prietenul meu, la care țineam, cu care am trecut împreună prin toate primejdiile, a fost lovit de neînduplecata soartă a oamenilor! Șase zile și șapte

nopti l-am plâns, până ce l-au năpădit viermii. Atunci m-a cuprins teama de moarte și am rătăcit prin pustiu.

Gândul la prietenul meu mă urmărește. Pe drumuri depărtate, rătăcesc prin pustiu, pe căi îndepărtate, rătăcesc prin pustiu! Cum aș putea să tac, cum aș putea să păstrez tăcerea, când prietenul pe care-l iubeam a ajuns pulbere? Oare n-am să ajung și eu ca el?

Nu mă voi culca oare, pentru a nu mă mai scula niciodată?" Ghilgameș îi mai spuse lui Urșanabi: - "Acum, Urșanabi, spune-mi care este calea către Uta-napiștim, arată-mi care-i semnul lui, da, arată-mi semnul lui! Dacă e cu puțință, voi trece marea; dacă nu-i cu puțință, voi rătăci prin pustiu!" Urșanabi îi spuse lui Ghilgameș:

- "Cu mâinile tale, Ghilgameș, ai făcut cu neputință trecerea mării; ai sfărâmat Făpturile-de-piatră. Ele singure puteau atinge marea. O dată sfărâmate Făpturile-de-piatră, noi n-o mai putem înfrunta. Totuși, Ghilgameș, rotește securea, coboară în pădure, taie de acolo o sută douăzeci de prăjini de șaizeci de coți, smolește-le, scobește-le de un lat de vâslă, apoi adu-mi-le mie." Când Ghilgameș auzi aceste vorbe, roti securea, trase sabia din teacă, de la cingătoare, coborî în pădure, tăie o sută douăzeci de prăjini de șaizeci de coți, le smoli, le scobi de un lat de vâslă, apoi le aduse lui Urșanabi. Ghilgameș și Urșanabi se urcară în luntre, o împinseră în apă și porniră în larg. Drumul pe care de obicei îl faci într-o lună și jumătate, ei a treia zi îl și străbătuseră. Astfel Urșanabi ajunse la apele morții.

Atunci Uršanabi îi spuse lui Ghilgameș: - "Grăbește-te, Ghilgameș, ia o prăjină, dar bagă de seamă ca nu cumva mâinile tale să atingă apele morții!

Ia a doua, a treia, a patra prăjină, Ghilgameș; ia a cincea, a șasea, a șaptea prăjină, Ghilgameș; ia a opta, a noua, a zecea prăjină, Ghilgameș; ia a unsprezecea, a douăsprezecea prăjină, Ghilgameș!" După ce luă de două ori șaizeci de prăjini, numărul prăjinilor se sfârși. Atunci Ghilgameș își desfăcu cingătoarea de la brâu și o făcu parâmă, Ghilgameș îi smulse veșmântul lui Uršanabi, și cu mâinile sale îl înălță ca o pânză, în acest timp Uta-napiștim cerceta cu de-amănuntul, din depărtare marea. Vorbind singur în sinea lui, își zise, sfătuindu-se cu sine însuși:

- 'De ce au fost sfărâmate Făpturile-de-piatră din luntre? și de ce se află în ea cineva care nu îi e stăpân? Acel care vine aici nu e un om de-almeu!'

O lacună de vreo treizeci de versuri din care bănuim că Ghilgameș -după ce a acostat luntrea - a sărit pe pământ și s-a înfățișat bătrânului. Acesta îi pune aceleași întrebări pe care i le mai pusese și Siduri:

Ghilgameș îi spuse lui Uta-napiștim:

- "Cum să nu-mi fie obrazii scofâlciți și plecată fața, inima îndurerată, și chipul istovit? Cum să nu mi se fi cuibărit spaima în măruntaie, și pe chip să nu mi se vadă că am străbătut cale lungă, cum să nu-mi fie fața arsă de ploi și de vânt, cum să nu rătăcesc prin pustiu, dacă prietenul meu, catâr fricos, măgar sălbatic din țară sălbatică, panteră a pustului, Enkidu, catâr fricos,

măgar sălbatic din țară sălbatică, panteră a pustiului, cu care am urcat împreună munții, cu care am prins și am omorât Taurul Ceresc, l-am doborât pe Humbaba cel care locuia în Pădurea Cedrilor, am omorât lei în cheile munților el, prietenul meu, la care atâta țineam, cu care am trecut împreună prin toate primejdiile, Enkidu, prietenul meu la care atâta țineam, cu care am trecut împreună prin toate primejdiile, a fost lovit de soarta neînduplecată a oamenilor. Șase zile și șapte nopți l-am plâns, și n-am îngăduit să fie îngropat, până când l-au năpădit viermii!

Atunci, mi-a fost frică, m-am temut de moarte și am rătăcit prin pustiu! Gândul la prietenul meu mă chinuie, pe urme îndepărtate, rătăcesc prin pustiu! Gândul la Enkidu, prietenul meu, mă chinuie, pe drumuri îndepărtate, rătăcesc prin pustiu! Cum aș putea să tac, cum aș putea să păstrez tăcerea, când prietenul pe care-l iubeam a ajuns pulbere, când Enkidu, prietenul meu, a ajuns pulbere? Oare n-am să ajung și eu ca el?

Nu mă voi culca oare, pentru a nu mă mai scula niciodată?" Ghilgameș îi mai spuse lui Uta-napiștim: - "Atunci, ca să mă duc la Uta-napiștim și ca să-l văd pe acela căruia i se spune "cel de pe tărâmurii îndepărtate", prin nenumărate ocoluri, am străbătut toate țările, am trecut rând pe rând munții povârniți, și rând pe rând am străbătut toate mările! Trupul nu mi s-a mai împărtășit de mult de un somn binefăcător, m-am obosit peste măsură de nesomn, și carnea îmi este vlăguită. Nici nu ajunseseam la casa hangitei, și hainele-mi erau aproape

sfâșiate; am ucis urși, hiene, lei, pantere, tigri, cerbi, mufloni, haite întregi de fiare sălbatice; le-am mâncat carnea și m-am înveșmântat cu pieile lor."

Sfârșitul acestei coloane e mult prea sfărâmat pentru a avea un înțeles limpede. El cuprindea, pare-se, cele din urmă cuvinte ale lui Ghilgameș și primele din răspunsul lui Uta-napiștim, răspuns care continuă de-a lungul coloanei următoare - al cărei început este de asemeni sfărâmat:

- "Cu toate că-ineînduplecată, moartea e legea tuturor; Clădim noi oare case pentru veci? Pecetluim noi oare învoieli care să lege pe vecie? Frații își împart oare, pentru vecie, bunurile? Veșnică e oare ura între oameni? Râul care se umilă te duce oare cu el pentru vecie? De la începutul veacurilor, nimic nu este veșnic! Cel care doarme și cel care-imort se aseamănă unul cu altul.

Oare nu închipuie amândoi icoana morții? Omul sălbatic e și el un om. Or, afară doar dacă Enlil nu-și dă binecuvântarea, Anunnakii, zeii cei mari, ținând sfat, și Mamitu, cea care a făurit Soarta, hotărăște dimpreună cu ei ursitele: ei împart moartea și viața, și nu dezvăluie sorocul morții!"

TABLETA A UNSPREZECEA

De-a lungul căreia Uta-napiștim, singurul om nemuritor, îi încredințează lui Ghilgameș marea taină a Potopului pe care zeii l-au dezlănțuit împotriva omenirii

și ai cărui singuri supraviețuitori au fost el și cu soția lui. Uta-napiștim îi povestește cu de-amănuntul cum a pregătit corabia și cum s-au desfășurat lucrurile până când a ajuns corabia pe muntele Nișsir_ și apele s-au retras în matca lor.

Vrând să-i dovedească lui Ghilgameș cât de mare-i slăbiciunea omenească, Uta-napiștim îi spune să nu doarmă timp de șase zile și șapte nopți. Dar Ghilgameș adoarme pe dată. În timpul somnului lui, soția lui Uta-napiștim îi pregătește cele de trebuință pentru drumul de întoarcere.

Trezit de Uta-napiștim, scăldat cum se cuvine și înveșmântat cu straie noi, Ghilgameș se pregătește de plecare. Dar iată că soției lui Uta-napiștim i se face milă de viteazul pornit în pribegie și-l roagă pe Uta-napiștim să se îndure de pătimirile lui. Uta-napiștim îi spune lui Ghilgameș că de va fi în stare să culeagă de pe fundul apei o buruiană ai cărei spini îi vor sfâșia mâinile, s-o ia și a lui va fi nemurirea. Viteazul izbândește s-o smulgă și o pornește spre casă cu buruiana, al cărui nume-i "bătrânul-întinerește"; dar, vai! pe când se scaldă într-un izvof, un șarpe i-o fură.

La capătul unei călătorii zadarnice, Ghilgameș-se-întoarce și-i arată lui Urșanabi frumusețea meterezelor ce-mprejmuie orașul.

În timp ce tableta a șasea încheie isprăvile vitejești ale lui Ghilgameș, tableta a unsprezecea reprezintă sfârșitul patetic al goanei sale desperate după viața veșnică. În van se va fi străduit să cunoască taina

supraviețuitorului Potopului și, în trei rânduri, să capete de la el mijlocul de a birui moartea; de fiecare dată va ieși înfrânt chiar de la începutul încercării. Cu toate că-î fecior de zeiță, zeii pizmași nu-i vor îngădui niciodată să învingă slăbiciunea legată de omenescul din el.

Ghilgameș u spuse lui Uta-napiștim cel de pe tărâmurii

îndepărtate:

- "Când mă uit cu luare-aminte la tine, Uta-napiștim, statura ta nu este obișnuită: ești asemeni mie; da, nu ești deosebit; ești întru totul ca mine! Inima mea mă îndeamnă să mă lupt cu tine, și cu toate acestea, brațul rămâne nemișcat. Povestește-mi cum ai luat parte la Sfatul zeilor și cum ai dobândit nemurirea?" Uta-napiștim îi spuse lui Ghilgameș:

- "Am să-ți destăinui, Ghilgameș, un lucru ascuns, o taină a zeilor pe care ți-o voi spune numai ție. Șuruppak e un oraș pe care-l cunoști, așezat pe malul Eufratului: în acest oraș, în vremea de demult, locuiau zeii.

Dintr-o dată, zeii cei mari hotărâră să dezlanțuie Potopul. Se hotărâră astfel tatăl lor, Anu, Enlil, cel viteaz, care e sfetnicul lor, crainicul lor, Ninurta, străjerul apelor, Enugi. Dar, laolaltă cu ei, era de față și Ea, Stăpân al înțelepciunii, care destăinui vorbele lor unui gard de trestie:

- "Gard de trestie, gard de trestie, perete subțire, perete subțire, gard de trestie, ascultă, perete subțire, ia aminte! Omule din Șuruppak, fiu al lui Ubar-Tutu, dărâmă-ți casa, fă-ți o corabie, lasă bogățiile, cată să-ți scapi viața,

disprețuiește bunurile pământești, păstrează-ți vie suflarea vieții, și încarcă în corabie orice sămânță de viață! Acestei corăbii, pe care va trebui să ți-o făurești, să-i iei bine măsurile: lungimea și lățimea să-i fie la fel, și acoper-o cum este acoperit Apsu h " Când am aflat aceasta, i-am spus lui Ea, stăpânul meu:

- "Stăpâne, voi Ucu băgare de seamă la porunca ce mi-ai dat, așa mă voi purta; dar ce voi spune orașului, poporului și Bătrânilor Cetății?" Ea, deschizând gura, vorbește și-mi spune mie, sluga sa:

- "Ei bine, le vei spune așa:

- "Mi se pare că Enlil mă urăște: nu trebuie să mai stau în orașul vostru, nu trebuie să mai pun piciorul pe pământurile lui Enlil, voi cobori în Apsu și mă voi statornici la Ea, stăpânul meu.

Deasupra voastră, el va porunci să plouă cu belșug, nori de păsări, taina peștilor, vă va dărui belșug și recolte. Peste voi, mazăre dimineața, ploaie de grâne va face să plouă seara ." Când se iviră primele licăriri ale zorilor, locuitorii țării se strânseseră în jurul meu; le-am mai spus o dată vorbele de taină ale lui Ea, le-am mai spus o datășim-am dat deoparte.

I-am pus la muncă pe tinerii din tribul meu: dărâmară casele, doborâră zidăria. Cei mai nevolnici aduceau smoala, cei mai puternici cărau lemnăria. Cea de a cincea zi, am clădit schelele corăbiei: suprafața îi era de un iku laturile i se ridicau la o sută douăzeci de coți, marginea de sus era un pătrat cu latura de o sută

douăzeci de coți. Am clădit scheletul vasului și l-am înțepenit.

Am orânduit șase punți una peste alta, despărțind astfel corabia în șase caturi și în fiecare din ele am făcut nouă despărțituri. Am vârat în coastă țăruii de mare, nu am uitat nici prăjinile și am pus tot ce era de trebuință. Am vărsat șase *sari*-uri (un sar valora 3600 de unități. Dacă unitatea de capacitate, subînțeleasă aici, este "sutu", un "sar" reprezintă circa 180 de hectolitri) de asfalt în cuptorul pentru reparație al vasului și am vărsat încă trei sar-uri de smoală. Cât despre ulei, purătorii de găleți au adus trei sax-uri; afară de un sar de ulei pe care l-a înghițit ferecătura, cârmaciul a pus deoparte două sar-uri de ulei. Pentru lucrători am pus să se taie boi și să se înjunghie oi în fiecare zi. Cu must, cu vin roșu, cu ulei și cu vin alb din belșug, i-am îndestulat pe meșteșugari. S-a dat o petrecere ca la Anul-Nou. Am făcut miruirile convenite și am lăsat apoi mâinile să se odihnească.

În cea de a șaptea zi, pe la apusul soarelui, corabia era gata. Fiindcă linia ei de plutire se arăta anevoioasă, au trebuit să fie cumpănite podelele sus și jos, în așa fel încât două treimi din corpul vasului să fie scufundate în apă.

Am încărcat corabia cu tot ce aveam: am încărcat-o cu top. banii pe care îi agonisiseam, am încărcat-o cu tot aurul pe care-l stăpâneam, am încărcat-o cu tot ceea ce era dătător de viață: mi-am urcat pe corabie toate neamurile și prietenii, urcat turme rătăcitoare, fiare

sălbatică, precum și pe toți meșteșugarii. Clipa hotărâtoare, mi-o sorocise zeul Șamaș:

- "Mazăre, dimineața, ploaie de grâne, seara, voi face să plouă, intră în corabie și ferecă bine ușa!" Iată că venise clipa hotărâtoare: plouă cu mazăre, dimineața, și plouă cu grâne, seara. M-am uitat cum se vestea vremea. Și vremea se vestea înfricoșătoare. Am intrat în corabie și i-am ferecat ușa. Și-apoi i-am încredințat pe seamă corabia lui Puzur-Amurri, marinarul, i-am încredințat ceea ce avea să fie de atunci încolo palatul meu, cu toate bunurile lui. Când se iviră cele dintâi licăriri ale zorilor, iată că din adâncurile cerului s-a ivit opâclă neagră, dinlăuntrul căreia Adadnu înceta să bubuie. Dintâi se avântară zeii Sullat și Haniș, crainici divini, se avântară peste munți și câmpii; Irragalz smulse bârnele stăvilarelor cerești, și porni Ninurta³, la a cărei poruncă se sparse și se rostogoli zidul de apă al oceanului. Anunnakii⁴ învârteau torțe deasupra capului și cu flăcările lor dădeau foc țării! Inspăimântătoarea amorțeală a lui Adad cuprinse pământul universului pământesc.

Încetul cerurile se sting și preschimbă-n beznă tot ce era lumină. Temeliile țării se sfărmară ca un vas, o zi întreagă se dezlănțui furtuna și, suflând aprig, împinse talazurile apelor, care se revărsară peste oameni. Nu se mai vedea om cu om, oamenii nu se mai zăreau din înaltul cerului. A tund zeii se înspăimântară de potop, dădură înapoi și urcară din nou până în cerul Anu și Zeii, tupilați ca niște câini, stau culcați în afara lumii.

Iștar începu atunci să răcnească ca o femeie cuprinsă de durerile facerii, văicărindu-se, ea, stăpâna zeilor, cea cu glasul dulce:

- "Iată că ziua aceasta care nu mai e s-a prefăcut în tină, și numai pentru că eu am vorbit cu răutate în Sfatul zeilor! Am încuviințat lupta pentru nimicirea fapturilor mele: tocmai eu care zămislisem aceste fapte: ele umplu acum marea, ca icrele peștilor!" Anunnakii jelesc împreună cu ea, zeii, istoviți, nu-șimai opresc lacrimile, cu buzele strânse, gem laolaltă.

Șase zile și șapte nopți, a bătut vântul, potopul vijelios a culcat totul la pământ. Când în sfârșita venit ziua a șaptea, furtuna a slăbit, în lupta pe care o purtase, ca o femeie apucată de durerile facerii.

S-a liniștit marea, a tăcut vântul năprasnic și a încetat potopul. Când am vrut să cercetez vremea, se așternuse tăcerea, și din toată suflarea nu mai rămăsese nimic. Ca un acoperiș, apa se întindea la fel peste tot. Am deschis un ochi de fereastră: un vânt răcoros mă izbi

în obraz. Am îngenuncheat atunci, și, prosternat, m-am pornit pe plâns; lacrimile îmi curgeau șiroaie pe obraji. Am cercetat cu de-amănuntul zările la marginea mării: la fiecare dintre cele paisprezece căi, ieșea deasupra apei câte un munte de seamă.

Corabia trăsese la mal lângă unul dintre ei, muntele Nitsir; muntele Nitsir a oprit corabia și n-a mai lăsat-o să se urnească din loc. O zi, două zile, muntele Nitsir a ținut corabia nemișcată; trei zile, patru zile,

muntele Nitsira ținut corabia nemișcată; cinci zile, șase zile, muntele Nitsira ținut corabia nemișcată. Când a sosit ziua a șaptea, am dat drumul unui porumbel și l-am lăsat să plece. Porumbelul s-a dus, apoi s-a întors înapoi la corabie; negăsind nici un locșor unde să se așeze, a făcut cale îtoarsă.

Am dat drumul unei rândunici și am lăsat-o să plece. Rândunica s-a dus, apoi s-a întors înapoi la corabie; negăsind nici un locșor unde să se așeze, a făcut cale îtoarsă. Am dat drumul unui corb și l-am lăsat să plece. Corbul s-a dus, dar, văzând că apele secaseră, a început să caute de mâncare, zburând de colo-colo, croncănind, și nu a mai făcut cale îtoarsă. Atunci am dat drumul la toată lumea să se ducă în toate părțile, am adus sacrificii zeilor; am făcut o libație pe vârful muntelui, am așezat șapte și iar șapte cățui, și în scobitura lor am pus crini de baltă, cedru și mirt. Zeii au simțit mireasma desfătătoare, și s-au strâns ca muștele în jurul jertfelnicului. De îndată ce a sosit Marea Zeiță', a ridicat minunatele giuvaieruripe care Anu i le făcuse la dorința ei, și a strigat:

- "O, zei, care sunteți aici, pe cât de încredințată sunt că nu voi uita acest lapisiazuli atârnat la gâtul meu, pe atât de încredințată sunt că-mi voi aminti de aceste zile și nu le voi uita niciodată! Poftească deci zeii la această libație; numai Enlil să nu vină la această libație, fiindcă, fără să gândească, a dezlănțuit acest potop; și a hărăzitpieirii făpturile zămislite de mine!"

Și iată că sosi Enlil. De îndată ce văzu corabia, el, Enlil se înfurie, se mânie foarte împotriva Igiilor.

- "Ce ființă vie a mai scăpat din potop? strigă el. Nu poruncisem oare ca nici un om să nu supraviețuiască nimicirii?"

Ninurta, deschizând gura, vorbește și-i spune lui Enlil cel Viteaz:

- "Cine oare, dacă nu Ea, e în stare de o astfel de ispravă? Căci, el, Ea, cunoaște toate vicleniile."

Ea, deschizând gura, vorbește și-i spune lui Enlil cel Viteaz:

- "O, tu, cel mai înțelept dintre zei, Enlil cel Viteaz, cum ai dezlănțuit potopul, fără să te gândești? Pedepsește-l pe păcătos pentru păcatele sale, pedepsește-l pe ucigaș pentru nelegiuirile sale, dar nu fi pătimăș, ca să sufere cel nevinovat, chibzuiește din timp, ca cel nevinovat să nu sufere pe nedrept!

În locul potopului pe care l-ai dezlănțuit, ar fi fost mai bine să te fi azvârlit ca un leu asupra oamenilor, să-i fi sfâșiat; în locul potopului pe care l-ai dezlănțuit, ar fi fost mai bine ca foametea să fi pustiit țara; în locul potopului pe care l-ai dezlănțuit, ar fi fost mai bine ca ciurma, venind pe neașteptate, să fi bântuit printre oameni!

Cât despre mine, n-am dat în vileag taina marilor zei, și numai fiindcă i-am trimis un vis Celui-Prea-înțelept, a aflat taina zeilor. Și acum, hotărăște-i soarta!" Atunci Enlil s-a urcat pe corabie, și, luându-mă de mână, m-a adus pe punte. A dus-o și pe soția mea și a

pus-o să îngenunche lângă mine; după ce mi-a atins fruntea, s-a așezat între noi și s-a binecuvântat:

- "Mai înainte vreme, a spus el, Uta-napiștim era făptură omenească, acum el și cu soția lui să fie asemenea nouă, zeilor, și Uta-napiștim să trăiască departe de oameni, la gura apelor!" M-au dus deci pe târâmurii îndepărtate și s-au așezat la gura apelor.

Dar, acum, pentru tine, cine-i va mai aduna pe zei, pentru ca și tu să găsești nemurirea pe care o cauți? Ei bine, iată un mijloc: să nu dormi timp de șase zile și șapte nopți!"

Dar abia se așezase Ghilgameș pe vine, că somnul se și lăsă peste el, ca o ceață. Uta-napiștim îi spuse apoi soției sale:

- "Privește-l pe omul ăsta care dorește nemurirea! Somnul se lasă peste el, ca o ceață".

Soția lui îi spuse lui Uta-napiștim cel de pe târâmurii îndepărtate:

- "Zgâlțâie-și trezește-l; pentru ca teafăr să poată face calea întoarsă, pe poarta pe care a trecut spre a ieși, să se întoarcă în țara lui!" Uta-napiștim îi spuse soției sale:

- "Oamenii sunt neloiali; va fi deci și el neloial față de tine. Du-te, coace-i pâinea cea de toate zilele, așaza-i-o la căpătâi și înseamnă pe perete zilele pe care le va dormi!"

Femeia puse la copt pâinea cea de toate zilele, i-o așeză la căpătâi și înseamnă pentru el, pe perete, zilele câtă dormit. Cea dintâi dintre pâinile sale era cu totul uscată, cea de a doua era stricată, cea de a treia se topea,

coaja celei de a patra era albicioasă, cea de a cincea avea pete de mucegai, cea de a șasea era veche, cea de a șaptea tocmai se cocea; când îl zgâlțâi și când se trezi, Ghilgameș îi spuse lui Uta-napiștim cel de pe tărâmurii îndepărtate:

- "Abia mă cuprinsese somnul că tu m-ai și zgâlțâit și m-ai trezit." Dar Uta-napiștim îi spuse lui Ghilgameș:

- "Haide dar, Ghilgameș, numără-ți pâinile cele de toate zilele; vezi tu însuți ce-i însemnat pe zid: vezi, prima dintre pâini e cu totul uscată, a doua e stricată, a treia e topită, coaja celei de-a patra e albicioasă, a cincea are pete de mucegai, a șasea e veche, a șaptea tocmai se cocea, când te-ai trezit!" Ghilgameș îi spuse lui Uta-napiștim cel de pe tărâmurii îndepărtate:

- "Ce trebuie să fac, Uta-napiștim, unde să duc, de vreme ce Răpitorul' mi-a prins cu neînduplecate mădularele?"

- Demon al morții.

În camera unde dorm, moartea și-a statornicit lăcașul, și oriunde aș pune piciorul, moartea mă urmează mereu!" Uta-napiștim îi spuse lui Urșanabi-corăbierul:

- "Urșanabi, malul sate disprețuiește!"

Locului pe unde se trece marea, să-i fie groază de tine! Tu, cel care cutreierai în sus și în jos țărâmul, de acum înainte să jelești după el! Omul acesta după care te-ai dus, al cărui trup este acoperit de pete, căruia frumusețea cărnii îi e stricată de pieile de animale, ia-l cu tine Urșanabi, și du-l la izvorul care curăță: să-și

spele petele în apele lui, ca să fie alb ca zăpada; să arunce pieile de animale de pe el, ca sale ducă marea cu ea; trupul să-i iasă la iveală plăcut la vedere; să-și primenească legătura de pe cap; să pună un veșmânt, ca să-și acopere goliciunea; până ce va ajunge în orașul lui, până ce-și va sfârși călătoria, trebuie ca veșmântul să-i fie curat, și mereu să fie ca nou." Ghilgameș și Urșanabi se urcară pe corabie, și o puseră pe apă. Se și suiseră în corabie, când soția lui Uta-napiștim cel de pe tărâmurii îndepărtate îi spuse acestuia:

- "Ghilgameș a venit până aici, a îndurat multe, a suferit. Ce-i dăruiești ca să se întoarcă în țara lui?"

Și, el, Ghilgameș, ridică prăjina, și trase corabia la țarm. Uta-napiștim îi spuse lui Ghilgameș:

- "Ghilgameș, ai venit până aici: ai îndurat multe, ai suferit. Ce să-ți dăruiesc ca să te întorci în țara ta? Ei bine, o să-ți dezvălui, Ghilgameș, o taină, o să-ți spun un lucru neștiut oamenilor. Privește această buruiiană, asemănătoare lyciului spinos, spinii ei sunt ca ai trandafirului, așa că îți va înțepa mâinile, dar dacă vei apuca această buruiiană, vei dobândi nemurirea."

Când auzi Ghilgameș aceste vorbe, deschise spărtura pe unde intră apa în corabie, lăsă să cadă tot ce era pe el. Își legă niște pietre grele de picioare, și pietrele îl traseră până la fundul prăpastiei. Apucă atunci buruiiana, cu toate că-i înțepă mâinile, apoi își desfăcu pietrele legate de picioare și marea îl zvârli la țarm. Ghilgameș îi spuse lui Urșanabi-corăbierul:

- "Urșanabi, buruiana asta este un leac împotriva spaimii; prin ea omul va dobândi vindecarea desăvârșită! O voi duce-o în Urukul-cel-împrejmuit, îi voi pune pe oameni să mănânce din ea, pentru a-i încerca puterea de vindecare, numele ei va fi "bătrânul-întinerește", eu însumi voi mânca din ea și mă voi întoarce la anii mei tineri!"

După douăzeci de îndoite leghe, îmbucară câte ceva; la treizeci de îndoite leghe mai departe, poposiră. Ghilgameș, zărind un izvor cu apă proaspătă, cobori în el și se scaldă în apele lui, când un șarpe, adulmecând mireasma buruienii, pe ascuns, apucă buruiana și pe dată-și aruncă solzii cei vechi.

În ziua aceea, Ghilgameș stătu nemișcat și plânse, lacrimile-i curgeau șiroaie pe obraz. Se întoarse spre Urșanabi-corăbierul și-i spuse:

- "Pentru cine oare, Urșanabi, mi-am istovit brațele? Pentru cine s-a sleit sângele în inima mea ? N-am dobândit nimic mai bun pentru mine, am căpătuit "leul-pământului"! Acum, la douăzeci de îndoite leghe, apa m-ar mâna, și, când am deschis spărtura pe unde intră apa în corabie, am lăsat să cadă tot ce era pe mine. Unde voi mai găsi ceva să pun lângă mine? Va trebui oare să fac cale întoarsă, chiar dacă mi-am părăsit corabia la țarm ?"

După douăzeci de îndoite leghe, îmbucară câte ceva. La treizeci de îndoite leghe mai departe, poposiră. Când ajunseră amândoi în Urukul-cel-împrejmuit, Ghilgameș îi spuse lui Urșanabi-corăbierul:

- "Suie-te, Uršanabi, pe meterezele Urukului: cutreieră-le în lung și-n lat; prețuiește-le temeliile, cercetează-le cu de-amănuntul zidăria din cărămizi, vezi dacă zidăria nu este toată din cărămidă arsă, și dacă temelia nu i-a fost pusă de către cei șapte înțelepți! Privește, un sarde oraș, un sar de grădini, un sar de pământ obștesc, partea menită templului lui Iștar: sunt deci trei sar-uri în afara părții menite Urukului pe care îl împrejmuiește."

TABLETA A DOUĂSPREZECEA

În care vedem un copac ce adăpostește un șarpe la rădăcină, un vultur în vârf și în scobitura trunchiului o drăcoaică - pare-se o cucuvea. Ghilgameș doboară copacul. Lemnul îl dăruiește pentru a se face din el un jilț și un pat zeiței Inanna-Iștar, iar din rădăcini și din crengi își face două instrumente muzicale, ale căror sunete farmecă pe toți. Dar iată că dintr-o greșeală, în timpul ritualului ceremoniei, cele două instrumente cad în Infern. Ghilgameș e nemângâiat. Enkidu, despre care știam că-i mort, vrea să se ducă să le caute. Îl va lua oare pe Ghilgameș cu el în Infern, sau se va întoarce el însuși pe pământ? N-o să aflăm niciodată. Enkidu îi înșiră însă lui Ghilgameș ce trebuie să facă pentru a nu nemulțumi duhurile. Dintr-o dată, Ghilgameș se apucă să facă dinadins tot ce nu trebuie. De ce? Un alt acces de furie așa cum l-a apucat când a spart Făpturile-de-piatră? Sau vrea astfel să ațâțe duhurile ca să iasă din

Infern, pentru a-l putea vedea pe Enkidu? Rămânem nelămuriți, căci textul nu ne spune. Ghilgamesh îl roagă pe Enlil să cheme sufletul prietenului său și jelește pierderea lui pukku (un fel de tobă) și mikku (bețișor de tobă) - cele două instrumente vrăjite. Prin mijlocirea lui Enlil, a lui Ea - zeul apelor - și a lui Sin - zeul-lună -, Nergal - zeul Infernului -îngăduie sufletului lui Enkidu să vină pentru câteva clipe pe pământ. Ghilgamesh îi cere să-i destăinuie cum o duc morții, și poemul se termină cu sfâșietoarea povestire a lui Enkidu despre grozăviile vieții de apoi.

Textul descrie un copac:

Printre rădăcinile sale, șarpele "care n-are astâmpăr" își făcuse culcuș; în vârful său, pasărea furtunii își suise puiul; la mijloc, Lilla își clădise casa.

(text greu de folosit)

Ghilgamesh își desfășură de la mijloc cingătoarea grea de 50 de mine, (o lacună) apucă securea în mână, și între rădăcinile copacului, lovi șarpele "care n-are astâmpăr"; din vârf, pasărea furtunii își luă puiul și fugi la munte; casa lui Lilla o dărâcă drept în mijloc; iar după ce o dărâcă, o împrăștie. Tăie copacul de la rădăcină, îi izbi vârful, și oamenii din oraș veniră și-i retezară vârful. Lemnul îl dăruie strălucitoarei Inanna, pentru a-și face un jilt, pentru a-și face un pat, i-l dăruie. Din rădăcinile lui își făcu un pukku, din vârf, își făcu un mikku (după aceea Ghilgamesh și cei care erau de față se strâng laolaltă, apoi Ghilgamesh îndeplinește ritualuri vrăjite, cu pukku și mikku. El trage un cerc jur

împrejurul lui pukku: toată lumea trebuie să tacă: nimeni nu deschide gura, afară doar de o copilă care țipă; atunci pukku și mikku căzură în Marele Lăcaș; întinse mâna, dar nu fu chip să le ajungă: întinse piciorul, nu fu chip sale ajungă. Se așeză în fața palatului în care-și aveau sălașul zei lumii subpământene, Ghilgameș vărsă lacrimi și chipul i se îngălbeni:

- "O, pukku al meu, o, mikku al meu! Pukku al meu a cărui putere era de neînvins!

(Ghilgameș își pune în gând să se ducă la un dulgher, desigur pentru a-i ciopli alte două instrumente)

O, pukku al meu, cine mi-l va aduce din Infern? O, mikku al meu, cine mi-l va aduce din Infern? Sluga sa Enkidu îi spuse:

- "Stăpâne, de ce plângi? De ceți-e inima mâhnită? Chiar astăzi mă voi duce să-ți aduc pukku al tău din Infern; mikku al tău mă voi duce să ți-l aduc... cum (un vrăjitor, sau poate Enkidu însuși, îl sfătuiește pe Ghilgameș trebuie să se poarte când este îndoliat, pentru a nu supăra duhurile)

- "Nu îmbrăca straie curate, nu te unge cu oloiuri bune, căci sufletele morților, atrase de mireasma lor, s-ar lipi de tine; nu-ți pune arcul jos pe pământ, căci te-ar înconjura sufletele celor care au murit de săgeata arcului; nu purta toiag în mână, sufletele morților te-ar înlănțui; nu-ți pune sandale în picioare, pentru a nu face zgomot când atingi pământul. Dacă-ți iubești femeia, n-o îmbrățișa; dacă ești mânios pe ea, n-o bate; dacă-ți

iubești copilul, nu-l îmbrățișa; dacă ești mânios pe copilul tău, nu-l bate; căci te-ar cuprinde jalea pământului!

Moarta care zace, moarta care zace, o, maică a lui Nin-azu', niciodată umerii nevinovați nu-i vor mai fi acoperiți de vreo mantie, niciodată sânul nu-i va mai fi supt ca gâtul unui urcior."

Ghilgameș se duse la templu, își puse straie curate, se unse cu oloiuri bune, și duhurile veniră roată în jurul lui; își puse arcul jos pe pământ, și duhurile celor care au murit de săgeata arcului îl înconjurară; luă un toiag în mână, își puse sandale în picioare, și făcu zgomot atingând pământul; pe femeia lui, iubind-o, o îmbrățișa, pe femeia lui, când se mânie pe ea, o bătu; pe copilul său, iubindu-l, îl îmbrățișa pe copilul său, când se mânie, îl bătu, și jalea pământului îl cuprinse. Moarta care zace, moarta care zace, o, maică a lui Nin-azu, niciodată umerii nevinovați nu-i vor mai fi acoperiți de vreo mantie, niciodată sânul nu-i va mai fi supt ca gâtul unui urcior! De-arputea să se întoarcă Enkidu din Infern; căci nu soarta l-a răpit, nu o stafie l-a răpit, ci pământul l-a înghițit, nu vreo unealtă a neînduplecatului zeu Nergal l-a răpit, ci pământul l-a înghițit. Nu țărână pe câmpul de luptă al vitejilor a mușcat, ci pământul l-a înghițit. Fiul lui Ninsun își jelește sluga, pe Enkidu, se duce singur la templul zeului Enlil și-i spune:

- "O, tată, o, Enlil, iată oapukku al meu a căzut în Infern; iată că mikku al meu a căzut în Infern; de s-ar putea întoarce Enkidu din Infern! căci nu soarta l-a

răpit, nu o stafie l-a răpit, ci pământul l-a înghițit; nu vreo unealtă a neînduplecatului zeu Nergal l-a răpit, ci pământul l-a înghițit; nu țărână pe câmpul de luptă al vitejilor a mușcat, ci pământul l-a înghițit!"

Enlil, tatăl, nu răspunse; se duse singur către zeul Sin: - "O, tată, o, Sin, iată că pukku a căzut în Infern, iată că mikku a căzut în Infern; de s-ar putea întoarce Enkidu din Infern! Căci nu soarta l-a răpit, nu o stafie l-a răpit, ci pământul l-a înghițit; nu vreo unealtă a neînduplecatului zeu Nergal l-a răpit, ci pământul l-a înghițit; nu țărână pe câmpul de luptă al vitejilor a mușcat, ci pământul l-a înghițit!" Sin tatăl nu-i răspunse; se duse atunci singur către zeul Ea:

- "O, tată, o, Ea, iată că pukku a căzut în Infern, iată că mikku a căzut în Infern; de s-ar putea să se întoarcă Enkidu din Infern! căci nu soarta l-a răpit, nu o stafie l-a răpit, ci pământul l-a înghițit; nu vreo unealtă a neînduplecatului zeu Nergal l-a răpit, ci pământul l-a înghițit." nu țărână pe câmpul de luptă al vitejilor a mușcat, ci pământul l-a înghițit." Ea, tatăl, spuse viteazului Nergal:

- "Deschide acum borta care duce în Infern, ca să iasă duhul lui Enkidu din Infern! și să poată sta de vorbă cu fratele lui!" Viteazul Nergal deschise borta care duce în Infern, duhul lui Enkidu, ca o suflare, țâșni din Infern. Ghilgameș și cu el începură să vorbească:

- "Spune-mi, prietene, spune-mi, prietene, spune-mi care-i legea lumii subpământene pe care o cunoști!"

- "Nu, nu ți-o voi spune, prietene, nu ți-o voi spune: dacă ți-aș destăinui legea o cunosc, te-ai porni pe plâns!"

- "Ei bine, fie, vreau să mă pornesc pe plâns!"

- "Ce ți-a fost drag, ce-ai mângâiat și era pe placul inimii tale, este astăzi pradă viermilor, ca o haină veche. Ce ți-a fost drag, ce-ai mângâiat și era pe placul inimii tale, este astăzi acoperit cu pulbere. Toate acestea sunt acum cufundate în pulbere, Toate acestea sunt acum cufundate în pulbere." (sfârșitul coloanei a patra și coloana a cincea lipsesc)

(o lacună)

- "Pe acel pe care moartea lui (o lacună), l-ai văzut?"

- "L-am văzut: stă întins pe un pat și bea apă rece, proaspătă."

- "Pe acel care a căzut în încăierare l-ai văzut?"

- "L-am văzut: tatăl său și mama sa îi țin capul și femeia lui se lipește de el."

- "Pe acel al cărui stârv e părăsit pe câmp, l-ai văzut?"

- "L-am văzut: sufletul său n-are odihnă în Infern."

- "Pe acel al cărui suflet n-are pe nimeni care să-i facă slujbe, l-ai văzut?"

- "L-am văzut: se hrănește cu resturile din ulcele și cu rămășițele uliță!"